

Osiągnięcia maturzystów w roku 2008

Komentarz do zadań z wiedzy o społeczeństwie

Opracowanie:

Elżbieta Tyszko-Kulik

dr Barbara Freier-Pniok

Współpraca

Paweł Brodecki

Włodzimierz Chybowski

Elwira Górczak-Ulman

Lucyna Grabowska

Magdalena Kubala

Aleksander Łynka

Maciej Młynarczyk

Magdalena Nowak

dr Henryk Palkij

Mikołaj Walczyk

Konsultacja naukowa

prof. dr hab. Jan Błuszkowski

dr Tatiana Chauvin

WSTĘP

Egzamin maturalny z wiedzy o społeczeństwie odbył się w całym kraju 7 maja 2008 r. i miał formę pisemną. Maturzyści mogli wybrać wiedzę o społeczeństwie jako przedmiot obowiązkowy lub dodatkowy.

Wiedza o społeczeństwie jako przedmiot obowiązkowy mogła być zdawana na poziomie podstawowym lub rozszerzonym. Egzamin na poziomie podstawowym trwał 120, a na poziomie rozszerzonym 180 minut. Warunkiem zdania egzaminu na każdym poziomie było uzyskanie co najmniej 30% punktów możliwych do zdobycia.

OPIS ARKUSZY EGZAMINACYJNYCH

Zadania zawarte w arkuszach egzaminacyjnych sprawdzały umiejętności odpowiadające standardom wymagań egzaminacyjnych z wiedzy o społeczeństwie. Pozwalały maturzystom wykazać się:

- znajomością i rozumieniem zjawisk oraz procesów z następujących obszarów:
  - społeczeństwo
  - polityka
  - prawo
  - problemy współczesnego świata
- umiejętnością stosowania wiadomości i słownictwa do wyjaśnienia procesów zachodzących we współczesnym świecie
- umiejętnością przedstawiania i oceniania wydarzeń oraz formułowania spójnej i logicznej wypowiedzi pisemnej.

Arkusze egzaminacyjne dostępne są na stronie CKE www.cke.edu.pl

Arkusz egzaminacyjny dla poziomu podstawowego

Arkusz zawierał 28 zadań, w tym kilka zadań złożonych, z których poszczególne części badały różne umiejętności, np. analizowania i czytania aktów prawnych, interpretowania danych statystycznych, rozpoznawania państw na podstawie mapy, formułowania i uzasadniania własnego stanowiska. Zadania otwarte i zamknięte, różnego typu, obejmowały wszystkie obszary wiedzy wymienione w standardach wymagań egzaminacyjnych. Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań zdający mógł uzyskać maksymalnie 100 punktów.

Opis zadań egzaminacyjnych.

Sprawdzane umiejętności, poprawne odpowiedzi i uwagi do rozwiązań maturzystów.

W wierszu tabeli „Błędne odpowiedzi” zacytowane zostały teksty maturzystów zaczerpnięte z tegorocznych arkuszy egzaminacyjnych zgodnie z oryginałem, a więc z błędami merytorycznymi, językowymi i ortograficznymi.

W zadaniach 1 – 4 zdający mieli zakreślić jedną właściwą odpowiedź.

Zadanie 1. (1 pkt)

Sędziowie w Polsce są

- A. niezawiśli, apolityczni, nieusuwalni.
- B. niezawiśli, nieomylni, apolityczni.
- C. niezawiśli, apolityczni, usuwalni.
- D. niezawiśli, apolityczni, nominowani.

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdzało znajomość zasad funkcjonowania sędziów w Polsce (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 24%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających A</p>
<p>Błędne odpowiedzi B C D</p>
<p>Komentarz Zdający mieli duże problemy z rozwiązaniem tego zadania. Błędne wskazywanie punktów B, C i D przez maturzystów wynikało z niezrozumienia terminów związanych z funkcjonowaniem sędziów w Polsce użytych w dystraktorach. Wskazywanie odpowiedzi B wynikało prawdopodobnie z nieuważnego przeczytania dystraktora. Natomiast wskazywanie odpowiedzi D związane było z myleniem pojęć <i>mianowanie</i> i <i>nominowanie</i> sędziów, a także z nieznanymi konstytucyjnymi zasadami powoływania sędziów w Polsce. Zgodnie z Art.179. Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej „Sędziowie są powoływani przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, na czas nieokreślony.”, natomiast Art.180. ust.1. Konstytucji RP stanowi, że „Sędziowie są nieusuwalni”.</p>

Zadanie 2. (1 pkt)

Artykuł 3. Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej: „Rzeczpospolita jest państwem jednolitym” oznacza, że państwo polskie jest

- A. federacją.
- B. konfederacją.
- C. jednolite wyznaniowo.
- D. państwem unitarnym.

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdzało wiedzę dotyczącą znajomości pojęcia <i>państwo unitarne</i> (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 63%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających D</p>
<p>Błędne odpowiedzi A, C</p>
<p>Komentarz Błędne odpowiedzi wynikały z nieznaności pojęcia „państwo unitarne”, mylenia tego pojęcia z państwem federacyjnym i utożsamiania konstytucyjnej zasady jednolitości państwa ze sformułowaniem „jednolite wyznaniowo”.</p>

Zadanie 3. (1 pkt)

W Polsce Trybunał Konstytucyjny składa się z sędziów wybieranych na 9-letnią kadencję. Organem, który dokonuje ich wyboru jest

- A. Sejm.
- B. Senat.
- C. Krajowa Rada Sądownictwa.
- D. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdzało znajomość trybu wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 19%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających A</p>
<p>Błędne odpowiedzi C D</p>
<p>Komentarz Zadanie okazało się bardzo trudne. Błędy popełniane w tym zadaniu mogły wynikać wyłącznie ze słabego przygotowania maturzystów. Bardzo często abiturienti wskazywali Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej jako organ dokonujący wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Pomyłka mogła wynikać z faktu, że Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej powołuje sędziów sądów powszechnych, wobec czego przełożono jego uprawnienia na wybór sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Wskazywanie odpowiedzi C mogło wynikać z braku znajomości konstytucyjnych zasad wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego.</p>

Zadanie 4. (1 pkt)

Do kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wobec władzy ustawodawczej w Polsce należy:

- A. mianowanie i odwoływanie pełnomocnych przedstawicieli Rzeczypospolitej Polskiej w innych państwach i przy organizacjach międzynarodowych.
- B. desygnowanie i powoływanie Prezesa Rady Ministrów.
- C. zwoływanie Rady Gabinetowej w sprawach szczególnej wagi.
- D. zwoływanie pierwszego posiedzenia nowo wybranych Sejmu i Senatu.

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdzało znajomość kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wobec władzy ustawodawczej (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 30%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających D</p>
<p>Błędne odpowiedzi A B C</p>
<p>Komentarz Zadanie sprawiło duże trudności maturzystom. Egzaminatorzy stwierdzili, że zdający często popełniali błąd we wskazaniu kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej wobec władzy ustawodawczej. Zdarzały się zupełnie przypadkowe odpowiedzi, które wynikały zapewne z nieznaności uprawnień Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej lub z nieuważnego przeczytania treści polecenia. Zdający często nie rozumieli określenia użytego w poleceniu zadania „kompetencje wobec władzy ustawodawczej”, a także mylili kompetencje Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wobec władzy ustawodawczej z kompetencjami wobec władzy wykonawczej.</p>

Zadanie 5. (1 pkt)

W każdym z podpunktów A – D podkreśl jedną właściwą odpowiedź, dotyczącą rodzaju grupy społecznej.

- A. Rodzina – grupa pierwotna / grupa wtórna
- B. Grupa przyjaciół z podwórka – grupa formalna / grupa nieformalna
- C. Naród – grupa mała / grupa wielka
- D. Klub biznesu BCC – grupa otwarta / grupa zamknięta

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdzało znajomość rodzajów grup społecznych (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 63%</p>

Poprawne odpowiedzi zdających

- A. pierwotna
- B. nieformalna
- C. wielka
- D. zamknięta

Błędne odpowiedzi

- A. wtórna
- B. formalna
- C. mała
- D. otwarta

Komentarz

Zdającym dość często zdarzało się nieprawidłowo wskazać odpowiednie rodzaje grup społecznych. Najczęściej błędne odpowiedzi polegały na wskazaniu dystraktora *D* (klub biznesu BCC jako *grupa otwarta*). Odpowiedzi błędne wynikały z nieznamomości pojęć związanych z klasyfikacją grup społecznych.

Zadanie 6. (1 pkt)

a) W Polsce przy powoływaniu rządu obowiązuje tzw. procedura trzech kroków. Wpisz, który krok (1., 2. lub 3.) ilustruje poniższy opis.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej powołuje Prezesa Rady Ministrów i na jego wniosek pozostałych członków rządu. Następnie stworzony przez premiera rząd stara się uzyskać votum zaufania Sejmu. Tym razem wystarcza do tego zwykła, a nie bezwzględna większość głosów, w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

b) Wskaż działanie, które podejmuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej w sytuacji, gdy i tym razem rząd nie uzyska poparcia Sejmu.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało umiejętność analizowania informacji dotyczących powoływania rządu w Polsce według zasad konstytucyjnych (II obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

1%

Poprawne odpowiedzi zdających

- a)
- 3.
  - Trzeci
- b)
- Prezydent RP skraca kadencję Sejmu i zarządza nowe wybory.
  - Prezydent RP skraca kadencję Sejmu i zarządza wybory.

Błędne odpowiedzi

- a)
- 1.
  - 2.

b)

- Prezydent RP rozwiązuje Sejm i ogłasza nowe wybory.
- Prezydent zwołuje nowy sejm.
- Prezydent powołuje nowy rząd.
- Prezydent organizuje nowe spotkanie.
- Prezydent powołuje nowy Sejm.
- Prezydent powołuje Prezesa Rady ministrów i na jego wniosek pozostałych członków rządu.
- Prezydent odwołuje się do Trybunału.
- Prezydent zwołuje Radę Gabinetową.
- Prezydent powołuje Rząd Tymczasowy.
- Prezydent składa rezygnację z zajmowanego stanowiska.
- Prezydent ogłasza wotum nieufności.

Komentarz

Zadanie okazało się bardzo trudne. Maturzyści błędnie określali, który krok w procedurze tworzenia rządu w Polsce przedstawia opis. Najczęściej wskazywano w poleceniu **a)** *krok 2.*, nie zwracając uwagi, że informacje zawarte w tekście jednoznacznie wskazują na sytuację, kiedy zgodnie z Art.155. ust.1. Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej „[...] Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej powołuje Prezesa Rady Ministrów i na jego wniosek pozostałych członków rządu [...]” Kluczowe okazało się tutaj słowo „*powołuje*”, które wskazuje właśnie na trzeci krok, ponieważ w przypadku pierwszego kroku Prezydent Rzeczypospolitej desygnuje Prezesa Rady Ministrów. W poleceniu **b)** błędne odpowiedzi, które pojawiały się w pracach bardzo często dotyczyły przede wszystkim użycia niepoprawnych sformułowań określających działania Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający traktowali termin *rozwiązuje* jako synonim *skraca* oraz *ogłasza* jako synonim *zarządza*, popełniając tym samym błąd merytoryczny. Określenie *skraca kadencję Sejmu* oznacza w sensie prawnym dalsze funkcjonowanie Sejmu, aż do momentu ukonstytuowania się nowego Sejmu, natomiast określenie *rozwiązuje Sejm*, oznacza w sensie prawnym zaprzestanie prac sejmowych.

Zadanie 7. (3 pkt)

Sprawa budowy ośrodka rekreacyjnego podzieliła społeczność gminy Wysokie Dęby. Jego budowa jest szansą dla gminy, ale może przyczynić się także do znacznego ograniczenia działalności już istniejących gospodarstw agroturystycznych. Część mieszkańców obawiając się znacznych strat finansowych domaga się przeprowadzenia gminnego referendum.

Spośród podanych warunków referendum lokalnego, podkreśl trzy warunki, które muszą być spełnione, aby można było przeprowadzić gminne referendum oraz aby było ono wiążące dla władz gminy.

Warunki referendum lokalnego:

- A. referendum przeprowadza się na wniosek co najmniej 10% uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy.
- B. referendum może odbyć się na wniosek co najmniej 50% uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy.
- C. wynik referendum jest rozstrzygający, jeżeli za jednym z rozwiązań w sprawie poddanej pod referendum oddano więcej niż połowę głosów.
- D. wynik referendum jest rozstrzygający, gdy za proponowanym rozwiązaniem opowiedziało się 2/3 głosujących.

- E. referendum jest ważne, jeżeli wzięło w nim udział co najmniej 30% uprawnionych do głosowania.
- F. referendum jest ważne, jeżeli wzięło w nim udział co najmniej 50% uprawnionych do głosowania.

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdzało umiejętność z II obszaru standardów dla poziomu podstawowego. Od zdających oczekiwano wskazania warunków przeprowadzenia referendum lokalnego w Polsce.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 42%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających A, C, E</p>
<p>Błędne odpowiedzi B, D, F</p>
<p>Komentarz Zdający mieli duże trudności z poprawnym wskazaniem wszystkich warunków przeprowadzenia referendum lokalnego tak, aby było ono wiążące dla władz gminy. Najczęściej błędnie podkreślano dystraktor F lub D. Błędne odpowiedzi wynikały z mylenia warunków przeprowadzania referendum ogólnokrajowego i lokalnego. Dotyczy to zarówno liczby osób wnioskujących o przeprowadzenie referendum, wyrażonej w postaci procentu, jak i ważności wyników referendum. Błędy pojawiające się w tym zadaniu świadczą o bardzo słabej znajomości zagadnień lokalnych, prawa lokalnego i praktycznego realizowania w Polsce zasad demokracji bezpośredniej.</p>

Zadanie 8. (1 pkt)

Nazwij rodzaj prawa wyborczego przedstawionego w poniższym tekście.

Adam K. ukończył 21 lat i kandyduje do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. Bierze przykład ze swojego ojca Mariana K., który chce zostać senatorem. Adam zachęca również swojego kuzyna, który dopiero co ukończył 18 lat, aby w kolejnych wyborach samorządowych kandydował na radnego i wykorzystał swój talent społecznikowski.

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdzało umiejętność z II obszaru standardów dla poziomu podstawowego. Od zdających oczekiwano określenia rodzaju prawa wyborczego w Polsce na podstawie kryterium wskazanego w tekście.</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 21%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających – bierne prawo wyborcze – bierne</p>

Błędne odpowiedzi

- czynne prawo wyborcze
- prawo do kandydowania
- prawo stanowione
- prawo cywilne
- prawo nabyte
- prawo władzy
- prawo poselskie
- prawo wyborcze pokrewne
- elekcja
- prawo proporcjonalne

Komentarz

Zadanie okazało się trudne. Odpowiedzi błędne wynikały najczęściej z braku znajomości pojęcia *biernie prawo wyborcze*. Zdający zamiast nazwać prawo opisywali je, wyjaśniali, co ono oznacza; stąd często pojawiająca się odpowiedź: *prawo do kandydowania*. Egzaminatorzy zwracali uwagę, że zdający nie znają konstytucyjnych politycznych praw obywateli Rzeczypospolitej Polskiej.

W zadaniach 9 – 13 zdający mieli przyporządkować odpowiednie liczby do liter, wpisując właściwą liczbę obok litery.

Zadanie 9. (3 pkt)

Do podanych działań w procesie legislacyjnym w polskim parlamencie dobierz odpowiednią większość, wymaganą przy głosowaniu.

Działania w procesie legislacyjnym	Wymagana większość w głosowaniu
A. Odrzucenie poprawek Senatu	1. Większość kwalifikowana
B. Przełamanie weta prezydenckiego	2. Większości bezwzględna
C. Przyjęcie ustawy przez Sejm	3. Większość zwykła
	4. Większość proporcjonalna

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało znajomość zasad głosowania w Sejmie i Senacie Rzeczypospolitej Polskiej (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

26%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A. – 2
- B. – 1
- C. – 3

Błędne odpowiedzi

- A. – 1, 3, 4
- B. – 2, 3, 4
- C. – 1, 2, 4

Komentarz

Zadanie okazało się trudne. Najczęściej powtarzanym przez zdających błędem było mylenie *większości kwalifikowanej z większością bezwzględną*, co oznacza, że nie znają tych pojęć i nie rozumieją różnicy między nimi. W pracach pojawiało się także określenie *większość proporcjonalna*, co świadczy o słabej znajomości procesu legislacyjnego w polskim parlamencie. Maturzyści najczęściej błędnie przyporządkowywali określenie *większość bezwzględna* do dystraktora C. Dowodzi to braku elementarnej wiedzy dotyczącej trybu uchwalania ustaw w Polsce.

Zadanie 10. (4 pkt)

Do podanych rodzajów korupcji przyporządkuj odpowiednie przykłady.

Rodzaj korupcji	Przykład korupcji
A. Korupcja administracyjna	1. Uzależnienie zakupu towaru od cen promocyjnych zaoferowanych przez dostawcę towaru.
B. Korupcja wyborcza	2. Sprzedaż informacji przez maklerów giełdowych.
C. Korupcja legislacyjna	3. Wywarcie wpływu na sposób głosowania na danego kandydata poprzez wręczenie łapówki.
D. Korupcja informacyjna	4. Wpływanie na kształt ustawy w zamian za korzyści dla parlamentarzystów.
	5. Wydawanie uprawnień w zamian za uzyskanie korzyści osobistych.

A. ....

B. ....

C. ....

D. ....

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało umiejętność analizowania informacji i znajomość rodzajów korupcji (II i I obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

82%

Poprawne odpowiedzi zdających

A. – 5

B. – 3

C. – 4

D. – 2

Błędne odpowiedzi

A. – 1

B. – 5

C. – 3

D. – 3

Komentarz

Maturzyści w większości poprawnie przyporządkowywali podany przykład korupcji do jej rodzaju. Tak duża liczba poprawnych odpowiedzi, świadczy o tym, że zdający rozumieją pojęcie „korupcja” oraz potrafią poprawnie przyporządkować określone działanie do rodzaju korupcji. Nieliczne odpowiedzi błędne świadczą o niezrozumieniu i pobieżnym czytaniu zadania przez niektórych zdających.

Zadanie 11. (4 pkt)

Do podanych opisów instytucji Unii Europejskiej przyporządkuj nazwy tych instytucji.

Opis instytucji	Nazwa instytucji Unii Europejskiej
A. Jest organem wykonawczym UE; nazywana jest stróżem traktatów.	1. Rada Unii Europejskiej
B. Tworzą ją głowy państw lub premierzy rządów państw członkowskich UE.	2. Rada Europy
C. Jest strażnikiem stosowania zasady subsydiarności w prawie unijnym.	3. Komitet Regionów
D. Znana jest pod nazwą Rady Ministrów; jest głównym organem decyzyjnym UE.	4. Rada Europejska
	5. Komisja Europejska

A. ....

B. ....

C. ....

D. ....

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało umiejętność selekcji informacji i znajomość kompetencji instytucji Unii Europejskiej (II i I obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

28%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A. – 5
- B. – 4
- C. – 3
- D. – 1

Błędne odpowiedzi

- A. – 2
- B. – 1
- C. – 5
- D. – 2

Komentarz

Zadanie okazało się trudne. Liczne błędy, które pojawiały się w pracach zdających wynikały z nieznajomości uprawnień i zadań podstawowych instytucji Unii Europejskiej. Maturzyści mylili kompetencje i zadania poszczególnych instytucji, co wynikało ze słabej wiedzy na ten temat. Egzaminatorzy zwracali uwagę, że zdający najczęściej mylili kompetencje Rady Europejskiej i Rady Unii Europejskiej. W wielu pracach pojawiła się także odpowiedź, w której zdający przyporządkowywali różne kompetencje Radzie Europy, utożsamiając tę instytucję z Unią Europejską.

Zadanie 12. (4 pkt)

Dobierz do opisanych sytuacji odpowiednią formę protestu społecznego.

A. Pielęgniarki Specjalistycznego Szpitala Wojewódzkiego skierowały do wojewody pismo ze stanowczym żądaniem rozwiązania problemów finansowych szpitala. Zwracały przy tym uwagę zarówno na trudną sytuację pielęgniarek, jak i pacjentów. Zażądały od wojewody zajęcia stanowiska w danej sprawie.

Źródło: na podstawie: www.wiadomości.onet.pl

B. Grupa studentów niepublicznych szkół wyższych zgromadziła się przed budynkiem Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, aby zaprotestować przeciwko prawie dwukrotnym podwyżkom czesnego, w jednej z najbardziej prestiżowych prywatnych uczelni w Warszawie. Studenci przynieśli ze sobą transparenty z wypisanymi hasłami.

Źródło: na podstawie: www.wiadomości.wp.pl

C. Górnicy niezadowoleni z projektu Rady Ministrów dotyczącego likwidacji niektórych kopalni i prywatyzacji branży węglowej, zdecydowali w referendum o przerwaniu pracy i przystąpili do głodówki. Na bramie wejściowej do jednej z kopalni pojawiło się hasło „Koniec polskiego górnictwa”.

Źródło: na podstawie: www.dziennik.pl

D. Członkowie Rady Osiedla „Nowa Ziemia” zwołali jego mieszkańców, aby zaprotestować przeciwko budowie supermarketu w pobliżu ich domków jednorodzinnych. Przynieśli ze sobą flagi i transparenty. Chcieli zwrócić uwagę władz miasta na interesy społeczności lokalnej.

Źródło: na podstawie: www.polskalokalna.pl

1. list do radnego
2. petycja
3. wiec
4. pikieta
5. strajk

A. ....

B. ....

C. ....

D. ....

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało umiejętność rozróżniania formy protestu społecznego obywateli wobec władz państwowych (II obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

59%

<p>Poprawne odpowiedzi zdających</p> <p>A. – 2 B. – 4 C. – 5 D. – 3</p>
<p>Błędne odpowiedzi</p> <p>A. – 1 B. – 3 C. – 4 D. – 4</p>
<p>Komentarz</p> <p>Zadanie sprawiło trudność maturzystom. Zdający najwięcej problemów mieli z rozróżnieniem <i>listu do radnego</i> od <i>petycji</i>. Identyfikowali błędnie formę protestu. Nie rozróżniali również kompetencji wojewody od kompetencji radnego. Podobne problemy mieli także z odróżnieniem <i>wiecu</i> od <i>pikiety</i>, stąd błędne wskazania. Stosunkowo najmniej problemów stwarzało maturzystom przyporządkowanie odpowiedzi C. Błędy w tym zadaniu wynikały głównie z nieznamomości form protestów społecznych.</p>

Zadanie 13. (3 pkt)

Do podanych rodzajów ruchliwości społecznej dobierz odpowiedni przykład.

Rodzaj ruchliwości	Przykład
A. Ruchliwość indywidualna pionowa	1. Jan Grzyb przeprowadził się z Grójca do Milanówka.
B. Ruchliwość indywidualna pozioma	2. Grupa polskich informatyków absolwentów Uniwersytetu Warszawskiego wyjechała do pracy do Irlandii.
C. Ruchliwość zbiorowa	3. Pani Teresa Koziół przeniosła się do sąsiadki na czas remontu mieszkania. 4. Jan Kowalski po 7 latach pracy w firmie Medcat awansował na stanowisko kierownika regionalnego.

A. ....

B. ....

C. ....

<p>Sprawdzane umiejętności</p> <p>Zadanie sprawdzało umiejętność selekcji informacji i rozumienie pojęć związanych z rodzajami ruchliwości społecznej (II i I obszar standardów dla poziomu podstawowego).</p>
<p>Rozwiązywalność zadania</p> <p>74%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających</p> <p>A. – 4 B. – 1 C. – 2</p>
<p>Błędne odpowiedzi</p> <p>A. – 1 B. – 3</p>

Komentarz

Zadanie okazało się łatwe. Świadczy to o tym, że zdający rozumieją pojęcie „ruchliwość społeczna” oraz rozróżniają rodzaje mobilności społecznej. Nieliczne błędy wynikały z braku wiedzy merytorycznej dotyczącej rodzajów ruchliwości społecznej. Zdający mylili najczęściej ruchliwość poziomą z ruchliwością pionową.

W zadaniach 14. i 15. zdający mieli zaznaczyć, które zdania są prawdziwe, a które fałszywe, wpisując w odpowiednie miejsce w tabeli *Prawda* (zdanie prawdziwe) lub *Falsz* (zdanie fałszywe).

Zadanie 14. (4 pkt)**Prawa i wolności człowieka**

Zdania		Prawda lub Falsz
A.	Prawa człowieka pierwszej generacji mają charakter indywidualny, czyli dotyczą jednostki.	
B.	Prawa człowieka po raz pierwszy znalazły odzwierciedlenie w konstytucji francuskiej z 1791 r.	
C.	Wszystkie prawa człowieka mają charakter niezbywalny, czyli nie można się ich zrzec na czyjąś korzyść.	
D.	Prawa człowieka są powszechne, czyli przysługują w równym stopniu wszystkim ludziom.	

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało rozumienie prawnych aspektów funkcjonowania praw i wolności człowieka (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

78%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A. – *Prawda*
- B. – *Falsz*
- C. – *Prawda*
- D. – *Prawda*

Błędne odpowiedzi

- A. – *Falsz*
- B. – *Prawda*
- C. – *Falsz*
- D. – *Falsz*

Komentarz

Dominowały poprawne odpowiedzi. Świadczy to o tym, że w większości maturzyści rozumieją prawne aspekty funkcjonowania praw i wolności człowieka. Jeśli pojawiały się błędy to wynikały one z niewiedzy. Egzaminatorzy zwracali uwagę, iż zdający czasami udzielali przypadkowych odpowiedzi.

Zadanie 15. (4 pkt)**Prawo**

Zdania		Prawda lub Falsz
A.	Podpisane i ratyfikowane przez RP umowy międzynarodowe stają się częścią prawa krajowego.	
B.	W Polsce nie występuje decentralizacja władzy, ponieważ nie ma autonomicznych jednostek terytorialnych.	
C.	Spośród kościołów i związków wyznaniowych tylko ze Stolicą Apostolską łączy Rzeczypospolitą Polską umowa międzynarodowa.	
D.	W postępowaniu sądowym w Polsce nie można powoływać się bezpośrednio na Konstytucję, trzeba wskazać przepis konkretnego kodeksu.	

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało wiedzę o prawnych rozwiązaniach funkcjonujących w Polsce (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

46%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A. – *Prawda*
- B. – *Falsz*
- C. – *Prawda*
- D. – *Falsz*

Błędne odpowiedzi

- A. – *Falsz*
- B. – *Prawda*
- C. – *Falsz*
- D. – *Prawda*

Komentarz

Zadanie okazało się trudne. Zdający najczęściej błędnie oceniali zdanie B, klasyfikując je jako *prawdziwe*. Powodem udzielania błędnej odpowiedzi była słaba znajomość zagadnień dotyczących funkcjonowania samorządu terytorialnego w Polsce. Częstym błędem było także ocenianie zdania C jako *falsywego*, co świadczy o słabej znajomości zagadnień z zakresu stosunków wyznaniowych pomiędzy Rzeczypospolitą Polską a innymi kościołami.

Zadanie 16. (4 pkt)

a) Uporządkuj chronologicznie, według okresu pełnienia funkcji, podane poniżej nazwiska Prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej. W odpowiednią rubrykę w tabeli wpisz liczby od 1 do 4.

A.	Lech Kaczyński	
B.	Wojciech Jaruzelski	
C.	Lech Wałęsa	
D.	Aleksander Kwaśniewski	

b) Wpisz imiona i nazwiska tych Prezydentów, których dotyczą poniższe zdania.

- Ratyfikował traktat o przystąpieniu Polski do NATO.
- Przejął insygnia władzy od Prezydenta RP na Uchodźstwie.
- Został wybrany na Prezydenta przez Zgromadzenie Narodowe.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało umiejętność lokalizowania w czasie i przestrzeni Prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej po 1989 r. oraz ważnych wydarzeń politycznych związanych z okresem ich urzędowania (I i II obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

60%

Poprawne odpowiedzi zdających**a)**

A. – 4

B. – 1

C. – 2

D. – 3

b)– *Aleksander Kwaśniewski*– *Lech Wałęsa*– *Wojciech Jaruzelski***Błędne odpowiedzi****a)**

A. – 3

B. – 2

C. – 1

D. – 4

b)– *Lech Wałęsa*– *Aleksander Kwaśniewski*– *Gabriel Narutowicz*

Komentarz

Nie wszyscy maturzyści poprawnie rozwiązali to zadanie. Polecenie **a)** w dużej części prac było rozwiązane prawidłowo. Natomiast w poleceniu **b)** zdający mieli najwięcej problemów z poprawnym wpisaniem imienia i nazwiska Prezydenta wybranego przez Zgromadzenie Narodowe oraz Prezydenta, który przejął insygnia władzy od Prezydenta RP na Uchodźstwie. Błędy wynikały ze słabej znajomości wydarzeń z najnowszej historii Polski. Wybieranie Prezydenta przez Zgromadzenie Narodowe często było kojarzone tylko z okresem II Rzeczypospolitej. Zdający zapominali także o dwóch ważnych faktach z najnowszej historii Polski: że pierwszym Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej wybranym w wyborach bezpośrednich był Lech Wałęsa oraz, że Prezydentem wybranym po wyborach kontraktowych w 1989 r. przez Zgromadzenie Narodowe był Wojciech Jaruzelski.

Zadanie 17. (4 pkt)

Polska jest członkiem wielu organizacji międzynarodowych. Poniżej zamieszczono skróty nazw niektórych z nich.

Rozwiń skróty, wpisując pełne polskie nazwy tych organizacji.

NATO, OBWE, ONZ, WTO.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało znajomość nazw organizacji międzynarodowych (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

45%

Poprawne odpowiedzi zdających:

NATO

- *Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego*
- *Pakt Północnoatlantycki*
- *Sojusz Północnoatlantycki*

OBWE

- *Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie*
- *Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy Europejskiej*

ONZ

- *Organizacja Narodów Zjednoczonych*

WTO

- *Światowa Organizacja Handlu*

Błędne odpowiedzi

NATO

- *Pakt Atlantycki*
- *Narodowa Akcja Terrorystyczna Świata*
- *Nacjonalistyczny Atlantycki Pakt*
- *Narodowy Pakt Atlantycki*
- *Narodowa Organizacja Węgla i Stali*
- *Narodowy Apartament Terytorium Europy*

OBWE

- Organizacja Bezpieczeństwa Europejskiego
- Organizacja Budowy Wnętrza Europy
- Obrona Bezpieczeństwa Wewnętrznego
- Organizacja Bezpieczeństwa Światowej Energetyki
- Organizacja Bojowa Walk Europy
- Organizacja Wspólnoty Europejskiej

ONZ

- Narody Zjednoczone
- Onezet

WTO

- Światowa Organizacja Turystyki
- Narodowa Akcja Terrorystyczna
- Wewnętrzne Towarzystwo Obrony
- Międzynarodowa Organizacja Handlu

Komentarz

Zadanie okazało się trudne. Najmniej problemów zdający mieli z rozpoznaniem skrótu ONZ. W przypadku pozostałych skrótów organizacji, błędy polegały na tym, że zdający wpisywali przypadkowe nazwy, często wymyślane, czego przykładem są pojawiające się w pracach takie nazwy organizacji jak *Organizacja Bojowa Wojsk Elitarnych* jako rozwinięcie skrótu OBWE, *Porozumienie Trój Nordyckie* jako rozwinięcie skrótu NATO, czy *Wydział Towarzystw Obywatelskich* jako wyjaśnienie skrótu WTO. Błędy wynikały z nieznamomości nazw organizacji międzynarodowych.

Zadanie 18. (3 pkt)

Uzupełnij poniższe zdania dotyczące trybu wprowadzania zmiany Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

1. Projekt ustawy o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej może przedłożyć co najmniej 1/5 ustawowej liczby posłów, Senat lub **A)** .....
2. Jeżeli ustawa o zmianie Konstytucji dotyczy przepisów rozdziału I, II lub XII Konstytucji, wyżej wymienione podmioty mogą zażądać, w terminie 45 dni od dnia uchwalenia ustawy przez Senat, przeprowadzenia **B)**..... zatwierdzającego.
3. Z wnioskiem w tej sprawie podmioty te zwracają się do **C)** .....

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało znajomość trybu wprowadzania zmian Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i umiejętność korzystania z informacji (I i II obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

16%

Poprawne odpowiedzi zdających

A)

- *Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej*
- *Prezydent RP*

B)

- *referendum*
- *ogólnopolskiego referendum*

C)

- *Marszałka Sejmu,*
- *Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*
- *Marszałka Sejmu RP*

Błędne odpowiedzi

A)

- *Prezydent*
- *Rada Ministrów*
- *Sejm*
- *Senat*
- *Starosta*
- *Premier*

B)

- *odczytu*
- *głosowania*
- *wyboru*
- *rozmowy*
- *konsultacje*

C)

- *Sejmu*
- *Prezydenta*
- *Senatu*
- *Rady Ministrów*

Komentarz

Zadanie okazało się bardzo trudne. Błędne odpowiedzi wynikały z nieznamości konstytucyjnych zasad zmiany Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Bardzo często wpisywano przypadkowe nazwy organów państwa, przypisując uprawnienia wnoszenia projektu ustawy o zmianie Konstytucji, np. Radzie Ministrów lub przyjmowania wniosku o zmianie Konstytucji Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej. Często także w odpowiedzi **A)** wpisując słowo *Prezydenta*, nie dodawano określenia RP (Rzeczypospolitej Polskiej). Uzupełniając zdanie **B)** zdający nie łączyli określenia *zatwierdzającego z referendum*. Często wpisywali odpowiedzi, które nie tworzyły logicznej całości, np. *konsultacje zatwierdzającego, odczyt zatwierdzającego*.

Zadanie 19. (3 pkt)

Do podanych informacji dotyczących Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej dopisz odpowiednią jej funkcję.

- Jest podstawą systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej.
- Zawiera zasady, które określają ustrój i strukturę państwa.
- Scala społeczeństwo, stanowiąc wyraz szerokiego konsensusu społecznego.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało znajomość funkcji konstytucji (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

14%

Poprawne odpowiedzi zdających

A.

– *prawna*

B.

– *organizatorska*

– *organizacyjna*

– *porządkująca*

C.

– *integrująca*

– *scalająca*

Błędne odpowiedzi

A.

– *funkcja prawodawcza*

– *funkcja państwowa*

– *funkcja społeczna*

– *funkcja totalitarna*

B.

– *funkcja ustrojodawcza*

– *funkcja zasadnicza*

– *funkcja zatwierdzająca*

– *funkcja prognostyczna*

C.

– *funkcja konsensualna*

– *funkcja wychowawcza*

– *funkcja zbierająca*

– *funkcja sądownicza*

– *funkcja łącząca*

– *funkcja kreacyjna*

Komentarz

Zadanie było bardzo trudne. Błędy popełniane przez maturzystów w zadaniu wynikały z mylenia funkcji konstytucji z funkcjami parlamentu i wpisywania zamiennie funkcji *ustrojodawczej* zamiast organizatorskiej oraz funkcji *prawodawczej* zamiast prawnej.

Zadanie wykazało duże braki maturzystów w podstawowej wiedzy o funkcjach konstytucji i funkcjach parlamentu. Często zdający wymyślali nazwy, wskazujące na nieznaną pojęć, np. *funkcja zbierająca*.

Zadanie 20. (6 pkt)

Uzupełnij poniższą tabelę, dotyczącą systematyki źródeł prawa powszechnie obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej (zgodnie z art. 87. Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej). Wpisz brakujące informacje w odpowiednie miejsca tabeli.

Nazwa aktu prawnego	Organ uchwalający/ratyfikujący/wydający	Miejsce ogłoszenia
Konstytucja	Sejm i Senat (ustawa o zmianie konstytucji)	Dziennik Ustaw
Ustawa	Sejm	Dziennik Ustaw
1.	Prezydent RP; Prezydent RP za zgodą wyrażoną w ustawie	2. ....
Rozporządzenie	3.....	Dziennik Ustaw
4.	organ samorządu terytorialnego – sejmik wojewódzki, terenowy organ administracji rządowej – 5.	6. ....

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało znajomość systematyki źródeł prawa powszechnie obowiązującego w Polsce, w tym nazw aktów prawa, nazw organów uchwalających, ratyfikujących lub wydających określone akty prawne, a także miejsc ogłaszania aktów prawnych (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

20%

Poprawne odpowiedzi zdających

1.
  - *Ratyfikowana umowa międzynarodowa*
2.
  - *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*
  - *Dziennik Ustaw RP*
  - *Dziennik Ustaw*
3.
  - *Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej*
  - *Prezydent RP*
  - *Prezes Rady Ministrów*
  - *Prezes RM*
  - *Premier*
  - *Rada Ministrów*
  - *Ministrowie*
  - *Minister*
  - *Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji*
  - *KRRiTV*

- 4.
- *Akty prawa miejscowego*
  - *Uchwały, zarządzenia*
- 5.
- *wojewoda*
- 6.
- *Wojewódzki Dziennik Urzędowy*
  - *Ogłoszenia w siedzibie urzędu*

Błędne odpowiedzi

- 1.
- *rozporządzenia z mocą ustawy*
  - *ustawy*
  - *uchwały*
- 2.
- *Monitor Polski*
  - *Monitor Rządowy*
- 3.
- *Prezydent*
  - *Sejm*
  - *wójt*
  - *wójt RP*
  - *starosta*
  - *Senat*
- 4.
- *dokumenty lokalne*
  - *akty*
- 5.
- *zarząd województwa*
  - *powiat*
  - *sołtys*
- 6.
- *dziennik ustaw*
  - *ogłoszenia*
  - *obwieszczenia*

Komentarz

Zadanie okazało się bardzo trudne. Błędne odpowiedzi wynikały ze słabej znajomości systematyki źródeł prawa powszechnie obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej. Najmniej błędnych odpowiedzi udzielano w punkcie 2., natomiast najwięcej problemów przysporzyło zdającym wpisanie poprawnej odpowiedzi w punkcie 1., 5. i 6., co świadczy o słabej znajomości nazw aktów prawnych (np. ratyfikowana umowa międzynarodowa) i struktury administracji rządowej oraz zagadnień z dziedziny prawa lokalnego.

Zadanie 21. (2 pkt)

Demokrata i anarchista prowadzą ze sobą spór na temat państwa.

Dobierz z poniżej podanych dwa argumenty demokrata i dwa argumenty anarchisty, jakie mogłyby paść w tej dyskusji. Wpisz numery argumentów w odpowiednie miejsca w tabeli.

Argumenty:

1. Każde państwo jest narzędziem przymusu, przymus ze swej istoty jest złem.
2. Państwo demokratyczne nie jest złym państwem.
3. Coś może być złe w swej istocie, a jednak instrumentalnie usprawiedliwione.
4. Społeczeństwo bez państwa jest realną ewentualnością wobec społeczeństwa z państwem.
5. W społeczeństwie bez państwa przetrwałyby zapewne wysoce niepożądane formy przymusu.
6. Lepiej stworzyć zadowolające państwo niż próbować żyć w społeczeństwie bez państwa.

Źródło: na podstawie: Robert A. Dahl, *Demokracja i jej krytycy*, Warszawa 1995 r. s. 57-70.

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdzało rozumienie podstawowych zasad demokracji. Od zdającego wymagano selekcji argumentów (II obszar standardów dla poziomu podstawowego).</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 59%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających Demokrata 2, 3, 5, 6 Anarchista 1, 4</p>
<p>Błędne odpowiedzi Demokrata 4 Anarchista 5</p>
<p>Komentarz Abiturienci najczęściej poprawnie wpisywali argumenty demokrata, natomiast błędy pojawiały się wyborze argumentów anarchisty. Błędne odpowiedzi udzielane przez zdających wynikały z nieznaności założeń anarchizmu.</p>

Zadanie 22. (3 pkt)

Przeczytaj uważnie fragment *Ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów z 16 lutego 2007 roku* i wykonaj polecenia.

Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów z 16 lutego 2007 roku.

Art. 38. Zadaniem samorządu terytorialnego w zakresie ochrony praw konsumentów jest prowadzenie edukacji konsumenckiej, w szczególności przez wprowadzenie elementów wiedzy konsumenckiej do programów nauczania w szkołach publicznych.

Art. 39. 1. Zadania samorządu powiatowego w zakresie ochrony praw konsumentów wykonuje powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów, zwany dalej „rzecznikiem konsumentów”. [...]

Art. 40. 1. Rzecznika konsumentów powołuje i odwołuje rada powiatu lub rada miasta na prawach powiatu, zwana dalej „radą”. [...]

Art. 41. 1. Rzecznik konsumentów jest zatrudniony w starostwie powiatowym. [...]

Art. 42. 2. Rzecznik konsumentów może w szczególności wytaczać powództwa na rzecz konsumentów oraz wstępować, za ich zgodą, do toczącego się postępowania w sprawach o ochronę interesów konsumentów.

Art. 42. 3. Rzecznik konsumentów w sprawach o wykroczenia na szkodę konsumentów jest oskarżycielem publicznym w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia.

- a) Jesteś mieszkańcem miasta powyżej 100 tys. mieszkańców. Podaj funkcję urzędnika, który w twoim mieście realizuje zadania w zakresie ochrony praw konsumenta.
 b) Podaj numer artykułu i ustępu Ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, którego dotyczy poniższy fragment artykułu prasowego.

O uznaniu postanowień wzorca umowy za niedozwolone Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów rozstrzyga od 1 lipca 2000 r. [...] Z pozwem w tych sprawach może wystąpić każdy, także potencjalny konsument (nie ponosi przy tym żadnych opłat), organizacje konsumenckie, np. Federacja Konsumentów oraz powiatowi (miejscy) rzecznicy konsumentów.

Źródło: Rzeczpospolita, 3 czerwca 2004 r.

- c) Podaj dwie role, w jakich, zgodnie z procedurami obowiązującymi w procesie sądowym, może wystąpić rzecznik konsumentów.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało umiejętność wyszukania w tekście informacji według określonych kryteriów (II obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

30%

Poprawne odpowiedzi zdających

a)

– Miejski Rzecznik Praw Konsumentów

b)

– Art.42.2.

– Art. 42. ust.2.

– 42.2.

c)

– powoda

– oskarżyciela publicznego

Błędne odpowiedzi

a)

– burmistrz

– prezydent

– sołtys

– rzecznik konsumentów

b)

- 42.3
- 39.1

c)

- może wytaczać powództwa
- wytaczanie powództwa
- oskarżyciel
- jest wytycznikiem powództwa

Komentarz

Błędy, które zdający popełniali w realizacji polecenia a) wynikały z nieuwważnego czytania zadania, co skutkowało niepoprawnymi odpowiedziami. Zdający, analizując materiał źródłowy, nie potrafili właściwie odczytać informacji zawartych w poszczególnych artykułach. Natomiast błędy w realizacji polecenia c) wynikały najczęściej z nieumiejętności nazwania ról, jakie pełni rzecznik konsumentów. Zdający przepisywali informacje z tekstu źródłowego nie potrafiąc nazwać roli rzecznika. Można to tłumaczyć zarówno brakiem odpowiedniej wiedzy merytorycznej, jak i brakiem umiejętności korzystania z aktów prawnych. Najwięcej poprawnych odpowiedzi zdający udzielili w poleceniu b).

Zadanie 23. (10 pkt)

Poniższe mapy przedstawiają podział polityczny Europy po II wojnie światowej. Zapoznaj się z mapami i wykonaj polecenia.

Mapa A

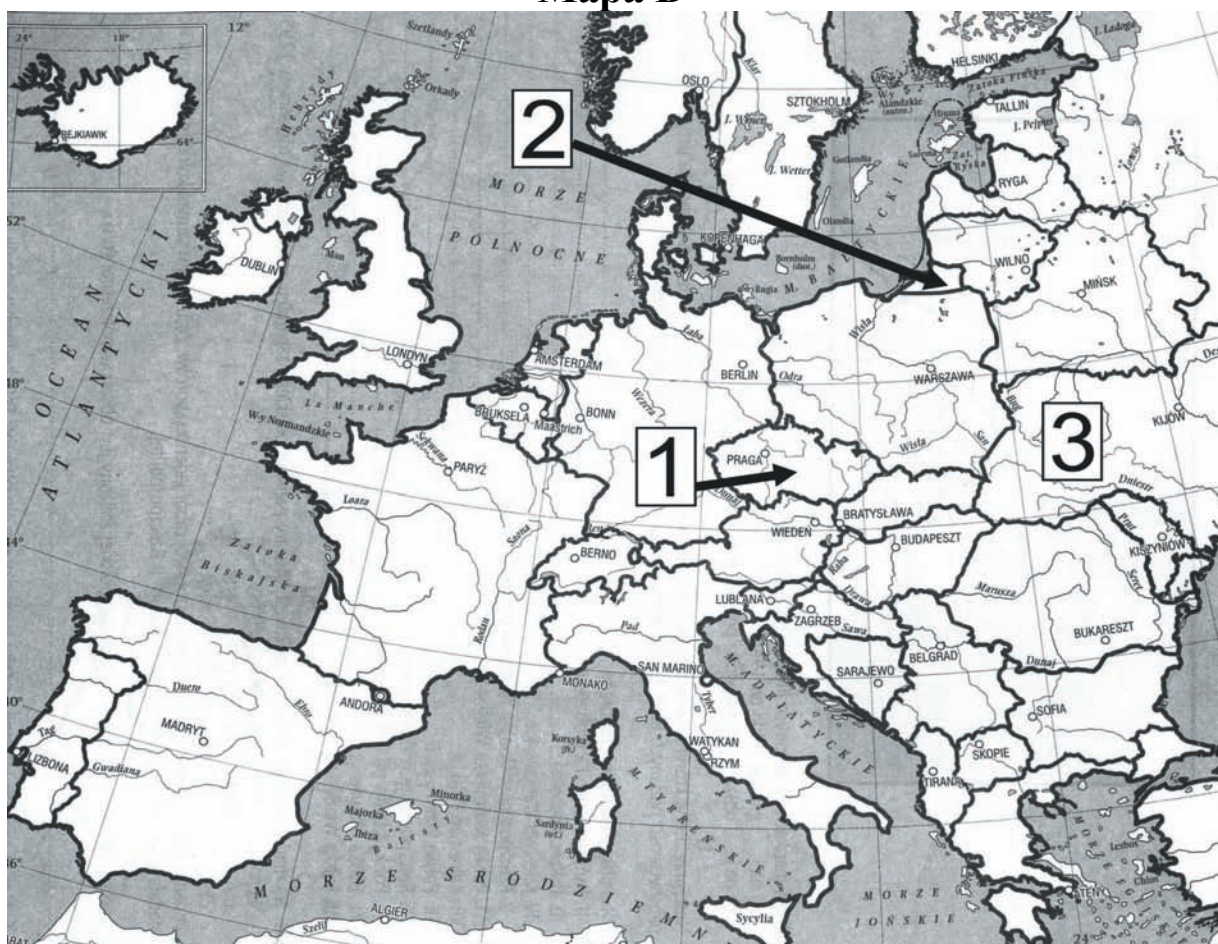
Źródło: na podstawie: Anna Radziwiłł, Wojciech Roszkowski, *Historia 1956 – 1997*, Warszawa 1999

a) **Podkreśl odpowiedni tytuł mapy A.**

- A. Mapa polityczna Europy w okresie X 1945 - II 1990.
- B. Mapa polityczna Europy w okresie X 1949 - II 1990.
- C. Mapa polityczna Europy w okresie X 1945 - II 1989.
- D. Mapa polityczna Europy w okresie X 1948 - II 1989.

b) Wpisz do tabeli pełne nazwy państw oznaczonych na mapie A liczbami: 1, 2 i 3.

Mapa B

Źródło: na podstawie: Anna Radziwiłł, Wojciech Roszkowski, *Historia 1956 – 1997*, Warszawa 1999

c) **Podkreśl odpowiedni tytuł mapy B.**

- A. Mapa polityczna Europy w okresie I 1990 – V 2006
- B. Mapa polityczna Europy w okresie I 1991 - V 2007
- C. Mapa polityczna Europy w okresie I 1989 - V 2007
- D. Mapa polityczna Europy w okresie I 1993 - V 2006

d) Wpisz do tabeli pełne nazwy państw oznaczonych na mapie B liczbami 1 i 3 oraz nazwę państwa, do którego należy terytorium oznaczone liczbą 2.

e) Porównując mapę A i B, podaj dwie przyczyny zmian granic w Europie w ostatnim ćwierćwieczu XX wieku.

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdzało umiejętność rozpoznania treści mapy oraz wiedzę na temat zmian terytorialnych w Europie w ostatnim ćwierćwieczu XX wieku (II i I obszar standardów dla poziomu podstawowego).</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 43%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających</p> <p>a) B</p> <p>b)</p> <p>1.</p> <ul style="list-style-type: none">
– <i>Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich</i>
– <i>Związek Radziecki</i> <p>2.</p> <ul style="list-style-type: none">
– <i>Niemiecka Republika Demokratyczna</i> <p>3.</p> <ul style="list-style-type: none">
– <i>Czechosłowacka Republika Socjalistyczna</i>
– <i>Czechosłowacja</i> <p>c) <i>D</i></p> <p>d)</p> <p>1.</p> <ul style="list-style-type: none">
– <i>Republika Czeska</i>
– <i>Republika Czech</i>
– <i>Czechy</i> <p>2.</p> <ul style="list-style-type: none">
– <i>Federacja Rosyjska</i>
– <i>Rosja</i> <p>3.</p> <ul style="list-style-type: none">
– <i>Ukraina</i>
– <i>Republika Ukrainy</i> <p>e)</p> <ul style="list-style-type: none">
– <i>Wojna domowa w Jugosławii</i>
– <i>Rozpad Jugosławii</i>
– <i>Walki na terenie byłej Jugosławii</i>
– <i>Rozpad Związku Radzieckiego</i>
– <i>Zjednoczenie Niemiec</i>
– <i>Jesień Narodów</i>
– <i>Jesień Ludów</i>
– <i>Upadek muru berlińskiego</i>
– <i>Koniec zimnej wojny w Europie</i>
<p>Błędne odpowiedzi</p> <p>a) C</p> <p>b)</p> <p>1.</p> <ul style="list-style-type: none">
– <i>Socjalistyczny Związek Republik Radzieckich</i>
– <i>Związek Sowiecki</i> <p>2.</p> <ul style="list-style-type: none">
– <i>Narodowa Republika Demokratyczna</i>

3.
 – Związek Czechosłowacki
 c) A
 d)
 1. Praga
 2. Litwa
 3. Rosja
 e)
 – powiększanie się UE
 – rozpad państw
 – II wojna światowa

Komentarz

Najwięcej problemów przysporzyło maturzystom poprawne podkreślenie tytułów map oraz wpisanie nazw państw – sąsiadów Rzeczypospolitej Polskiej. Błędne odpowiedzi wynikają ze słabej znajomości mapy politycznej Europy zarówno tej przed 1989 rokiem, jak i obecnej. Liczne niepoprawne odpowiedzi w poleceniu e) świadczą o nieznanym wydarzeń z najnowszej historii Europy i słabej znajomości przyczyn zmian granic w Europie Środkowo-Wschodniej.

Zadanie 24. (4 pkt)

Wskaż cztery cechy dobrej konstytucji, które wymienia autor w poniższym tekście.

Chociaż nie ma idealnego wzorca, to jedne konstytucje działają lepiej, a inne gorzej. Stosunkowo niewiele konstytucji funkcjonuje dobrze i trwale. Udana konstytucja miała przeważnie cztery cechy. Po pierwsze, [...] konstytucja powinna zawierać tylko najważniejsze reguły funkcjonowania państwa oraz stosunków między państwem a obywatelami. Konstytucja raczej nie powinna usiłować załatwiać jakichkolwiek konkretnych, nawet najważniejszych spraw, ma jedynie stwarzać mechanizm, który będzie służył możliwie najlepszemu rozwiązywaniu problemów i konfliktów w przyszłości. [...] Co więcej, konstytucje często chronią społeczeństwa i ich spontaniczne instytucje przed nadmierną ingerencją ze strony władz państwowych.

Wiąże się to z drugą cechą dobrej konstytucji, polegającą na tym, że [...] tam, gdzie rozgraniczenie między społeczeństwem a państwem jest względnie wyraźne, konstytucje zazwyczaj nie regulują wszystkich stosunków społecznych, lecz tylko takie, które dotyczą organizacji władzy państwowej, styku państwa z obywatelami oraz tych sytuacji, w których obywatele znajdują się pod ochroną prawa. Konstytucje nie wkraczają, więc tam w sferę moralności, wiary i religii, sztuki kultury, wymiany dóbr i wartości między ludźmi oraz intymnych stosunków prywatnych. [...]

Po trzecie, dobra konstytucja nie jest manifestem ani programem politycznym lecz prawem. Istotą praw jest to, że musi ono być przestrzegane, realizowane. Nie powinno więc w dobrej konstytucji być zbyt wiele deklaracji i obietnic bez pokrycia, nawet jeśli te obietnice dotyczyłyby, od dawna uznanych za słuszne i sprawiedliwe, roszczeń obywateli [...]. I wreszcie, po czwarte, dobre konstytucje [...] zakładają, że nawet po ogłoszeniu doskonałej konstytucji społeczeństwo nie stanie się rajem i będą w nim zawsze występować sprzeczne interesy oraz związane z nimi konflikty. Przyjmują do wiadomości, że ludzie nie są święci, że mają swoje potrzeby, ambicje oraz interesy, a do polityki i rządzenia nie zawsze garną się bezinteresownie. Przewidują, że sam lud może się pomylić, większość może podejmować decyzje nierozsądnie, kierować się emocjami lub egoizmem, naruszać interesy mniejszości.

Źródło: W. Osiatyński, *Twoja konstytucja*, WSiP, Warszawa 1997

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdzało umiejętność przetwarzania informacji podanej wprost w tekście źródłowym (II obszar standardów dla poziomu podstawowego).</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 62%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Ogólność</i> – <i>Konstytucja zawiera najważniejsze reguły funkcjonowania państwa.</i> – <i>Konstytucja reguluje tylko stosunki społeczne na styku obywatel – państwo.</i> – <i>Konstytucja nie ingeruje w sferę prywatności, moralności, obyczajów.</i> – <i>Konstytucja jest prawem.</i> – <i>Konstytucja nie zawiera deklaracji, obietnic, nie jest programem politycznym.</i> – <i>Konstytucja przewiduje możliwość zaistnienia konfliktów w państwie.</i> – <i>Konstytucja przewiduje możliwość wystąpienia sprzeczności interesów w państwie.</i>
<p>Błędne odpowiedzi</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Powinna zawierać przepisy prawa które muszą być przestrzegane.</i> – <i>Zakłada że nie jest idealna.</i> – <i>Zapewnia rządy prawa w państwie.</i>
<p>Komentarz Duża grupa maturzystów nie potrafiła na podstawie tekstu źródłowego sformułować cech dobrej konstytucji. Błędy, jakie popełniali w tym zadaniu zdający, wynikały głównie z nieuważnego czytania tekstu źródłowego lub z jego dosłownego przepisywania. Często w pracach pojawiały się słowa autora, które opisywały cechy dobrej konstytucji, np. <i>konstytucja powinna zawierać tylko najważniejsze reguły funkcjonowania państwa oraz stosunków między państwem a obywatelami</i> lub <i>Nie powinno więc w dobrej konstytucji być zbyt wiele deklaracji i obietnic bez pokrycia, nawet jeśli te obietnice dotyczyłyby, od dawna uznanych za słuszne i sprawiedliwe, roszczeń obywateli.</i></p>

Zadanie 25. (5 pkt)

Na podstawie tekstu źródłowego sformułuj pięć problemów, które należałoby, zdaniem autora, rozstrzygnąć przed zmianą Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r. Przedstaw je własnymi słowami.

W [...] debacie konstytucyjnej [...] najpierw należy przesądzić o tym, czy i co konkretnie w państwie wymaga zmiany, a dopiero w następnym etapie o tym, czy dla tych zmian potrzebna jest nowa Konstytucja i odmieniona aksjologia ustrojowa. Jest oczywiście o czym debatować.

Wymieńmy dla przykładu te obszary:

- *kształt i rola samorządu terytorialnego: czy chcemy modelu konstytucyjnego opierającego się na szerokim władztwie samorządowym i domniemaniu kompetencji wspólnot terytorialnych, a więc modelu subsydiarności państwa [...], czy [...] koncepcji centralistycznej, a więc koncepcji mocnego państwa, a ściślej mocnej władzy centralnej; [...]*
- *zakres, intensywność, skala gwarancji socjalnych wobec obywateli: czy chcemy państwa silniej preferującego wartości solidaryzmu społecznego [...], czy państwa - mniej opiekuńczego, ale bardziej efektywnego gospodarczo, akcentującego silnie wolność indywidualną, w tym wartość wolności gospodarczej; [...]*

- w jaki sposób reformować system wymiaru sprawiedliwości: czy jesteśmy gotowi na to by kosztem większej efektywności sądów ograniczyć dostępność drogi sądowej (na rzecz procedur administracyjnych) i instancyjność postępowań;
- reforma systemu opieki zdrowotnej i zakres gwarancji świadczeń publicznej służby zdrowia: czy w imię konsekwentnego solidaryzmu społecznego chcemy [...] fikcję „dostępności wszystkiego”, czy [...] określimy w sposób realistyczny progi dostępności świadczeń, zdecydujemy się na ich częściową odpłatność i wyznaczymy granice możliwości publicznego systemu ubezpieczeń;
- model edukacji na poziomie szkół wyższych: czy chcemy zasady nieodpłatności kształcenia w publicznych szkołach wyższych, czy [...] zdecydujemy się na powszechną odpłatność z rozwiniętym powszechnym systemem stypendialnym dla osób mniej zamożnych. To oczywiście niektóre tylko z wielkich pytań, na jakie powinniśmy odpowiedzieć zanim zechcemy reformować konstytucję.

Źródło: Wykład prof. Marka Safjana *Konstytucja, sprawiedliwość i prawo*. Wygłoszony w Fundacji im. Stefana Batorego 16 maja 2006 roku.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało umiejętność formułowania, na podstawie tekstu źródłowego, stanowiska dotyczącego problemów, jakie należy rozstrzygnąć przed uchwaleniem nowej Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (III obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

20%

Poprawne odpowiedzi zdających

- państwo scentralizowane czy zdecentralizowane
- państwo mniej lub bardziej opiekuńcze
- rozszerzenie czy ograniczenie dostępności drogi sądowej na rzecz postępowania administracyjnego
- bezpłatna czy częściowo odpłatna opieka zdrowotna
- płatne czy bezpłatne szkolnictwo wyższe

Błędne odpowiedzi

- decentralizacja władzy
- kształt i rola samorządu terytorialnego
- opiekuńczość państwa
- dostępność drogi sądowej
- sposób reformowania wymiaru sprawiedliwości
- opłata za opiekę medyczną
- reforma opieki zdrowotnej
- opłata za studia
- reforma edukacji w szkołach wyższych

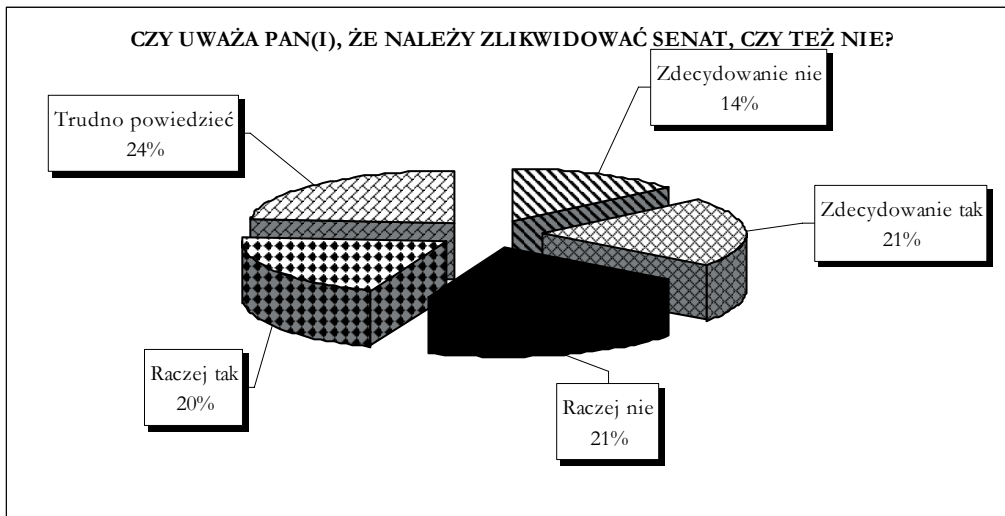
Komentarz

Zadanie okazało się trudne. Zdający mieli duże problemy z udzieleniem poprawnej odpowiedzi. Wynikało to z nieumiejętności formułowania problemów, które należałoby rozstrzygnąć przed zmianą Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Maturzyści bardzo często formułowali problem w sposób, który nie wskazywał możliwości jego rozstrzygnięcia. Najczęściej wymieniali tylko obszary, o których wspomina w swoim tekście M. Safjan, np. *służba zdrowia, szkolnictwo wyższe, opiekuńczość państwa*. Zdarzały się prace, w których zdający przepisywali dosłownie tekst źródłowy, np. *model edukacji na poziomie szkół wyższych, kształt i rola samorządu terytorialnego*.

Zadanie 26. (5 pkt)

Zapoznaj się z zamieszczonymi poniżej wykresami i wykonaj polecenia.

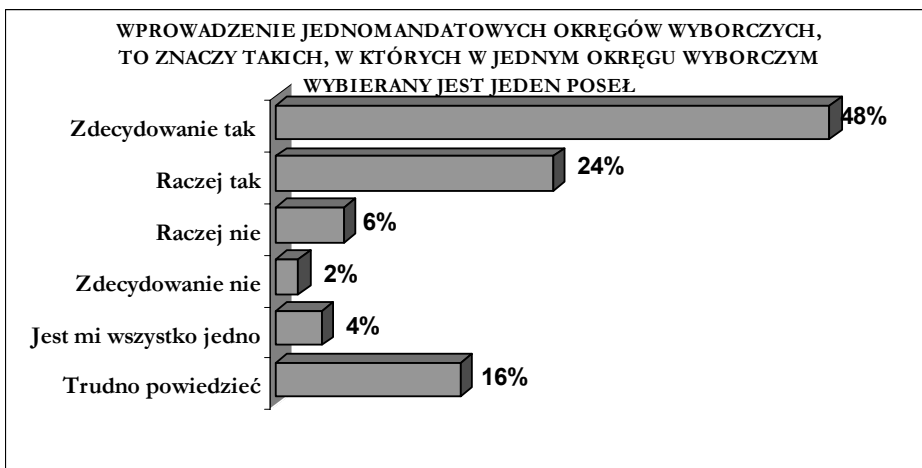
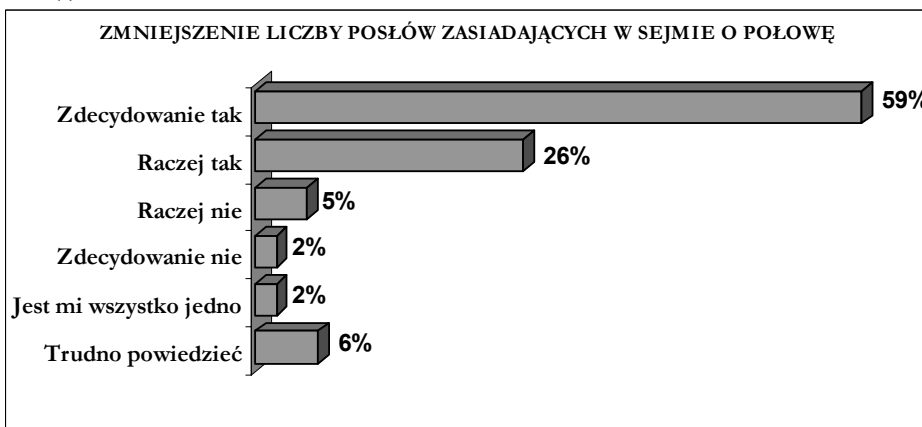
Wykres 1.

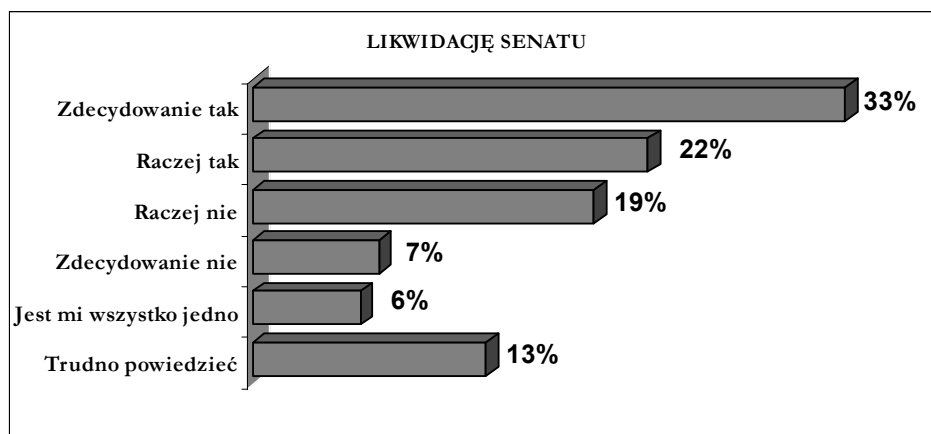
Źródło: Polacy o konstytucji i likwidacji senatu. Komunikat z badań, Warszawa, kwiecień 2002 r., www.cbos.pl

Wykres 2.

Ostatnio sporo się dyskutuje o propozycjach, których wprowadzenie w życie zmieniloby zasady funkcjonowania naszego systemu politycznego. O każdej z poniższych propozycji proszę powiedzieć, czy popiera Pan(i) wprowadzenie jej w życie, czy też nie. Czy popiera Pan(i):

Źródło: *Polacy o propozycjach reform parlamentu i systemu wyborczego. Komunikat z badań*, Warszawa, listopad 2004 r., www.cbos.pl

- a) Napisz, które wskazanie respondentów dotyczące zlikwidowania Senatu w Polsce uległo największej zmianie w roku 2004 w stosunku do roku 2002. W odpowiedzi uwzględnij dane liczbowe z wykresów.
- b) Podaj nazwę konstytucyjnej zasady prawa wyborczego do polskiego Sejmu, która musiałaby ulec zmianie, gdyby wprowadzono proponowane w sondażu rozwiązanie.
- c) Napisz, jaki model parlamentu obowiązywałby w Polsce oraz ilu posłów liczyłby parlament, gdyby zostały wprowadzone proponowane w sondażu zmiany.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało umiejętność korzystania ze źródeł statystycznych oraz formułowania wniosków na ich podstawie, a także znajomość nazwy zasady prawa wyborczego do polskiego Sejmu (II i I obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

28%

Poprawne odpowiedzi zdających

a)

- Największej zmianie uległo wskazanie respondentów, którzy twierdzą, że zdecydowanie należy zlikwidować Senat. Zwiększyło się ono z 21 % w roku 2002 do 33 % w roku 2004.
- Największej zmianie uległo wskazanie respondentów, którzy twierdzą, że zdecydowanie należy zlikwidować Senat. Zwiększyło się ono o 12 punktów procentowych.
- Największej zmianie uległo wskazanie respondentów, którzy mówią „zdecydowanie tak” na propozycje zlikwidowania Senatu w Polsce. Zwiększyło się ono z 21 % w roku 2002 do 33 % w roku 2004.
- Największej zmianie uległo wskazanie respondentów, którzy mówią „zdecydowanie tak” na propozycje zlikwidowania Senatu w Polsce. Zwiększyło się ono o 12 punktów procentowych.

b)

- proporcjonalność
- wyborów proporcjonalnych

c)

model parlamentu

- jednoizbowy
- unikameralny

liczba posłów

- 230
- *dwieście trzydzieści*

Błędne odpowiedzi**a)**

- *Największej zmianie uległo wskazanie respondentów, którzy twierdzą, że zdecydowanie należy zlikwidować Senat. Zwiększyło się ono o 12 %.*

b)

- *demokratyczność*
- *wybieralność*

c)**model parlamentu**

- *izbowy*

liczba posłów

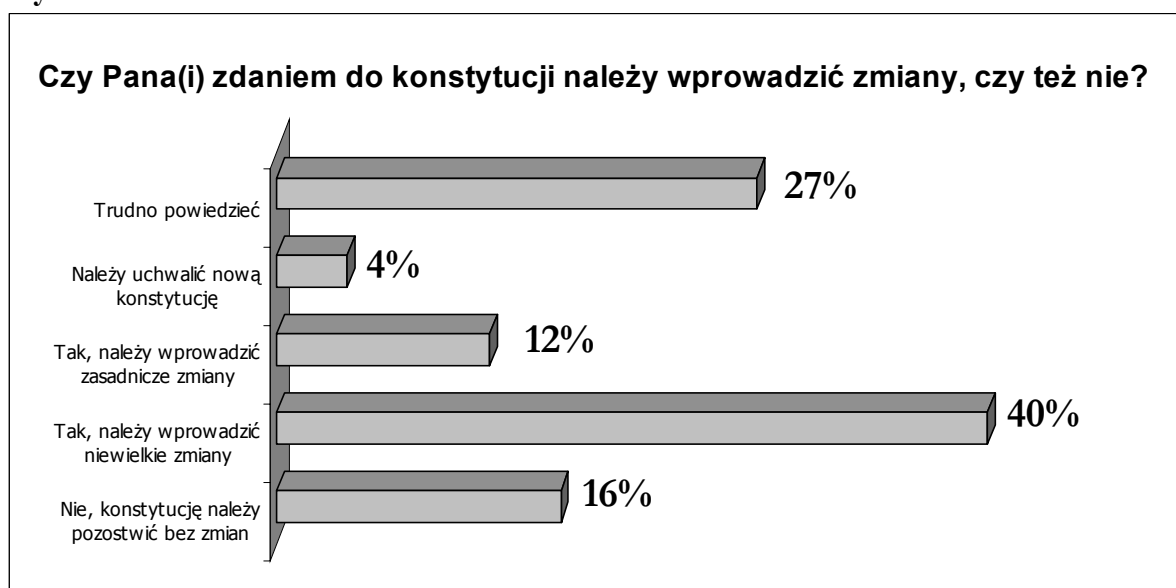
- 200

Komentarz

Zadanie było trudne. Zdający, którzy nie uzyskali maksymalnej liczby punktów za zadanie, mieli przede wszystkim problemy z prawidłowym wykorzystaniem danych liczbowych z wykresu (często pojawiała się odpowiedź 12% zamiast 12 punktów procentowych). W wielu pracach zdarzały się także błędne nazwy zasady prawa wyborczego i nazwy modelu parlamentu, co można tłumaczyć nieznanymi pojęciami *zasada prawa wyborczego* oraz *parlament jednoizbowy*. Natomiast pojawiające się często błędne wskazania liczby posłów w polskim parlamencie, w sytuacji gdyby wprowadzono zasadę jednoizbowości, wynikały, zdaniem egzaminatorów, z nieznaności liczby posłów zasiadających w polskim Sejmie.

Zadanie 27. (2 pkt)

Na podstawie poniższych źródeł statystycznych zaznacz, które z podanych zdań zawierają informacje prawdziwe, a które fałszywe. Wpisz w odpowiednie miejsce w tabelach *Prawda* (zdanie prawdziwe) lub *Falsz* (zdanie fałszywe).

a)**Wykres**

Zdania	Prawda lub Falsz
Większość ankietowanych sądzi, że wskazane byłoby wprowadzenie poprawek do konstytucji.	
Zmian w konstytucji nie chce 2/3 ankietowanych obywateli RP.	
Większość ankietowanych uważa, że należy uchwalić nową konstytucję.	

b)

Tabela

Czy Pana(i) zdaniem do konstytucji należy wprowadzić zmiany, czy też nie?	Wskazania respondentów		
	Zadowolonych z konstytucji	Niezadowolonych z konstytucji	Obojętnych i nie mających zdania
	w %		
Nie, konstytucję należy pozostawić bez zmian	29	2	6
Tak, należy wprowadzić niewielkie zmiany	53	41	15
Tak, należy wprowadzić zasadnicze zmiany	4	39	5
Należy uchwalić nową konstytucję	1	15	2
Trudno powiedzieć	13	3	72

Źródło: *Polacy o konstytucji i likwidacji senatu. Komunikat z badań*, Warszawa, kwiecień 2002 r., www.cbos.pl

Zdania		Prawda lub Falsz
A.	Respondenci zadowoleni z obecnej konstytucji najczęściej uważają, iż należy wprowadzić do niej niewielkie zmiany.	
B.	Ponad połowa ankietowanych, zadowolonych z konstytucji uważa, że nie należy wprowadzać do konstytucji jakichkolwiek zmian.	
C.	Ankietowani niezadowoleni z konstytucji w większości uważają, że należy wprowadzić do niej zasadnicze zmiany.	

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało umiejętność korzystania ze źródeł statystycznych (II obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

66%

<p>Poprawne odpowiedzi zdających</p> <p>a)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Prawda – Falsz – Falsz <p>b)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Prawda – Falsz – Falsz
<p>Błędne odpowiedzi</p> <p>a)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Falsz – Prawda – Prawda <p>b)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Falsz – Prawda – Prawda
<p>Komentarz</p> <p>Najwięcej trudności sprawiło odczytanie tabeli b). Błędne odpowiedzi udzielane przez zdających świadczą o braku sprawności w odczytywaniu informacji na podstawie źródeł statystycznych.</p>

Zadanie 28. (13 pkt)

Napisz list do gazety, w którym wyjaśniasz, jaką rolę odgrywa konstytucja w państwie i społeczeństwie. Wskaż dwie mocne i dwie słabe strony obecnie obowiązującej w Polsce konstytucji. Uzasadnij swoje opinie. Podaj dwie propozycje zmian zasad ustrojowych w polskiej ustawie zasadniczej i argumenty, które przemawiają za ich wprowadzeniem. Wykorzystaj informacje zawarte w zadaniach 24 – 27.

<p>Sprawdzane umiejętności</p> <p>Zadanie sprawdzało umiejętność wypowiedzania się na podany temat w formie listu – formie przyjętej w życiu publicznym oraz umiejętność argumentowania swojego stanowiska (II i III obszar standardów dla poziomu podstawowego).</p>
<p>Rozwiązywalność zadania</p> <p>27%</p>
<p>Uwagi o realizacji tematu w wypracowaniach wysoko ocenionych</p> <p>Zdający, którzy otrzymali wysoką liczbę punktów szczególnie odnosili się do poleceń w zadaniu tzn.:</p> <p>A. Wyjaśniając rolę Konstytucji w państwie zwracali uwagę na to, że:</p> <ul style="list-style-type: none"> – stanowi ona podstawę całego systemu prawnego danego państwa, – jest najważniejszym źródłem prawa w hierarchii aktów prawnych, – pełni rolę aktu prawnego w zakresie stosunków politycznych, społecznych, i gospodarczych, które są przez nią regulowane, – kształtuje rzeczywistość i zapobiega chaosowi prawnemu, – określa zasady organizacji i funkcjonowania państwa oraz jego struktury wewnętrznej, – zawiera podstawowe zasady całego systemu prawa,

- wyznacza ramy i kierunki działalności prawotwórczej,
- determinuje sposób tworzenia prawa,
- pełni rolę gwaranta pokoju społecznego.

B. Wyjaśniając rolę Konstytucji w społeczeństwie zwracali uwagę na to, że:

- pomaga ona w integrowaniu się społeczeństwa wokół zasad w niej zawartych,
- stymuluje identyfikację obywateli z państwem, co prowadzi do zwiększenia zainteresowania obywateli życiem publicznym i udziałem w kształtowaniu polityki państwa,
- jest wyrazem szerokiego porozumienia społecznego, rezultatem kompromisu pomiędzy różnymi grupami społecznymi. powinna być akceptowana przez obywateli, nie tylko ze względu na to, że chroni ich interesy,
- odzwierciedla ona z jednej strony pewien społecznie akceptowany system wartości i przekonań, z drugiej strony, formułując program na przyszłość, wskazuje na określone idee i dąży do ich realizacji poprzez wpływanie zarówno na świadomość całego społeczeństwa jak i poszczególnych jego członków,
- upowszechnia ona jedne wartości, a równocześnie stymuluje przyjmowanie innych.

C. Wskazując dwie mocne strony obecnie obowiązującej w Polsce konstytucji oraz uzasadniając swoją opinię, pisali, że Konstytucja:

- wyraźnie rozgranicza kompetencje władz, dzięki czemu nie dochodzi do sporów kompetencyjnych między władzą wykonawczą a ustawodawczą,
- wprowadza jasne reguły i zasady powoływania władzy wykonawczej (rządu),
- określa wszystkie możliwe warianty powoływania Prezesa Rady Ministrów, dzięki czemu udaje się unikać paraliżu władzy wykonawczej,
- tworzy bardzo uporządkowany system źródeł prawa, co zapobiega nadużywaniu władzy przez parlament i organy władzy wykonawczej,
- precyzyjnie określa źródła prawa i je hierarchizuje, jest to szczególnie ważne w odniesieniu do umów międzynarodowych dotyczących sytuacji, kiedy państwo przekazuje organizacji międzynarodowej (lub organowi międzynarodowemu) w niektórych sprawach kompetencje organów państwowych.

D. Wskazując dwie słabe strony obecnie obowiązującej w Polsce konstytucji oraz uzasadniając swoją opinię, pisali, że Konstytucja:

- niejednoznacznie określa kompetencje Prezydenta RP i Prezesa Rady Ministrów w zakresie prowadzenia polityki zagranicznej, co powoduje, szczególnie od momentu utworzenia nowego rządu, coraz częstsze nieporozumienia, np. sprawa wizyty w Lizbonie,
- nieprecyzyjnie formułuje kompetencje Rady Gabinetowej, co czasami może prowadzić do sporów między Prezydentem RP a premierem,
- zawiera nieprecyzyjne zapisy niektórych artykułów, co powoduje, że istnieje możliwość różnych ich interpretacji i sporów konstytucyjnych, tak jak było to w wypadku, np. wyjazdu Premiera i Prezydenta RP w celu ratyfikacji Traktatu Lizbońskiego.

E. Podając dwie propozycje zmian zasad ustrojowych w polskiej ustawie zasadniczej i przytaczając argumenty przemawiające za wprowadzeniem każdej z zaproponowanej zmiany, pisali o tym, że należy :

- w jasny sposób rozgraniczyć kompetencje premiera i Prezydenta RP w zakresie polityki zagranicznej, ponieważ uda się dzięki temu uniknąć konfliktów na linii Kancelaria Premiera – Pałac Prezydencki i umożliwi lepszą współpracę organów władzy wykonawczej,
- zrezygnować z bezpłatnej służby zdrowia, ponieważ jest to fikcyjny przepis, a jego zmiana umożliwi bardziej racjonalne wykorzystanie środków z budżetu państwa i wpłynie na zmianę sytuacji finansowej wielu zadłużonych szpitali,

- zwiększyć uprawnienia premiera w zakresie polityki zagranicznej, co przyczyni się do wzmocnienia pozycji Prezesa Rady Ministrów, szczególnie w sprawach związanych z kontaktami z instytucjami Unii Europejskiej,
- usunąć z Konstytucji przepis o bezpłatnym szkolnictwie – umożliwi to senatom wyższych uczelni podjęcie stosownych uchwał, dzięki czemu uczelnie zyskają dodatkowe fundusze na rozwój swojej bazy,
- zlikwidować Senat jako drugą izbę polskiego parlamentu – ograniczy to wydatki związane z jego funkcjonowaniem i usprawni działanie parlamentu,
- przekształcić Senat w reprezentację organów samorządu terytorialnego, np. sejmików wojewódzkich (na wzór niemieckiego Bundesratu), co wzmocni znaczenie środowisk lokalnych w polityce państwa,
- zmienić ordynację wyborczą do Sejmu z proporcjonalnej na większościową, co doprowadzi do zwiększenia w odpowiedzialności przyszłych posłów przed wyborcami
- zmniejszyć o połowę liczbę posłów w Sejmie – pozwoli to racjonalnie wykorzystać środki finansowe przeznaczone na funkcjonowanie Sejmu.

Uwagi o realizacji tematu w wypracowaniach nisko ocenionych

- przepisywanie, cytowanie całych fragmentów tekstów źródłowych, często w niepoprawnym kontekście,
- opisywanie problemów społecznych i politycznych współczesnej Polski,
- proponowanie, aby do ustawy zasadniczej wprowadzać szczegółowe przepisy dotyczące reformy służby zdrowia, np. koszyk gwarantowanych usług medycznych; reformy oświaty, rozwiązań płacowych, np. kwota najniższej płacy w gospodarce
- niepoprawne merytorycznie wyjaśnianie roli konstytucji w państwie i społeczeństwie,
- brak wskazania mocnych i słabych stron Konstytucji
- wskazywanie jako mocnych lub słabych stron Konstytucji przepisów, których Konstytucja nie zawiera,
- wskazywanie jako mocnych i słabych stron Konstytucji przepisów, które zawarte są w innych aktach prawnych, np. w kodeksach: pracy, karnym, cywilnym,
- bardzo rzadko pojawiające się własne opinie na temat słabych i mocnych stron konstytucji, najczęściej parafrazowano teksty źródłowe lub pisano opinie na temat rzeczywistości społecznej i politycznej w Polsce.

Komentarz

Wielu zdających miało duże trudności z poprawnym wykonaniem tego zadania. Wskazując mocne i słabe strony obowiązującej w Polsce Konstytucji, nie potrafili uzasadnić swoich opinii albo uzasadniali je w nielogiczny i błędny merytorycznie sposób. Podając propozycje zmian zasad ustrojowych, wskazywali wiele rozwiązań, które nie dotyczą zmian ustrojowych. Wynikało to zapewne z nieuwważnego przeczytania polecenia lub z nieznanego pojęcia *zasada ustrojowa*. Maturzyści nie łączyli tego pojęcia z takimi konstytucyjnymi zasadami jak: podział władz, decentralizacja. Zdający najczęściej ograniczali się tylko do dosłownego przepisywania lub parafrazowania wypowiedzi autorów tekstów źródłowych znajdujących się w arkuszu. Często także nie potrafili poprawnie skonstruować listu jako wypowiedzi pisemnej, zapominali o napisaniu adresata, daty, miejscowości. Należy podkreślić również, że argumentacja wielu maturzystów była często bardzo nieporadna językowo. Wielu zdających uzasadniając słabe i mocne strony posługiwało się stereotypami. Przykłady wielu prac nie na temat, świadczą o tym, że maturzyści nie czytali ze zrozumieniem poleceń zawartych w zadaniu. Często pisali list, w którym nie odnosili się do żadnego polecenia. Przykład takiej pracy znajduje się w *Załączniku 1*. Tak wiele błędów pojawiających się w pracach zdających egzamin maturalny świadczy o małym stopniu zainteresowania problemami będącymi przedmiotem

debaty publicznej toczony na łamach prasy i w mediach od momentu uchwalenia Konstytucji w 1997 roku, a nasilającej się zawsze w czasie zbliżających się wyborów lub po przejęciu władzy przez nowe ugrupowania polityczne.

Wśród wielu prac maturzystów znalazły się także prace, za które egzaminatorzy przyznali maksymalną liczbę punktów. Autorzy tych prac odnieśli się bardzo szczegółowo do wszystkich poleceń zawartych w zadaniu. Wyjaśnili, jakim aktem prawnym jest konstytucja. Zwrócili uwagę na rolę konstytucji w państwie i w społeczeństwie, podkreślając jej funkcję prawną, wychowawczą i scalającą. Wskazując mocne strony obowiązującej obecnie w Polsce Konstytucji pisali o tym, że jest to jednolity akt prawny. Omawiając słabe strony polskiej Konstytucji podkreślali nieprecyzyjność zapisów dotyczących m.in. kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i Prezesa Rady Ministrów w zakresie polityki zagranicznej, co doprowadza często do nieporozumień, które nie wpływają dobrze na wizerunek Polski na arenie międzynarodowej. Proponując zmiany, jakie należałoby wprowadzić do Konstytucji, wskazywali i uzasadniali m.in. konieczność zlikwidowania Senatu i zmniejszenia liczby posłów, wprowadzenia zasady jednoizbowości parlamentu, zmiany zasady wyborów proporcjonalnych na zasadę wyborów większościowych do Sejmu. W umiejętny sposób korzystali także ze źródeł zamieszczonych w arkuszu, spełniając nie tylko wymogi formalne, czyli podając autora lub tytuł źródła, a w przypadku źródła statystycznego źródło badań, a także poprawnie stosowali formę listu. Przykład takiej pracy znajduje się w *Załączniku 2*.

Arkusz dla poziomu rozszerzonego

Arkusz dla poziomu rozszerzonego składał się z trzech części i zawierał 17 zadań.

Część I to test obejmujący swoim zakresem wszystkie obszary wiedzy wymienione w standardach wymagań egzaminacyjnych dla poziomu podstawowego i rozszerzonego. Różnego typu zadania zamknięte i otwarte, dotyczyły społeczeństwa, polityki, prawa i problemów współczesnego świata. Za poprawne rozwiązanie 11 zadań zdający mogli otrzymać 20 punktów. W tym :

- za poprawne rozwiązanie zadań sprawdzających znajomość faktografii i terminologii zdający mogli uzyskać 6 punktów
- za poprawne rozwiązanie zadań sprawdzających umiejętność stosowania faktografii i terminologii do wyjaśnienia procesów społecznych i politycznych zdający mogli uzyskać 7 punktów
- za poprawne rozwiązanie zadań sprawdzających umiejętność przedstawiania i oceniania wydarzeń zdający mogli uzyskać 7 punktów.

Część II wymagała analizy znajdujących się w arkuszu źródeł. Trzy zadania skonstruowano do fragmentów różnorodnych źródeł pisanych, np. literatury popularnonaukowej, tekstu publicystycznego, rozmowy radiowej. W jednym zadaniu zdający analizowali dwa rodzaje źródeł – pisane (fragment artykułu popularnonaukowego i fragmenty dwóch rozmów – radiowej i telewizyjnej) oraz źródło statystyczne. W kolejnym zadaniu analizowali tabelę statystyczną i wykres kołowy. Za poprawne rozwiązanie zadań w części II zdający mogli uzyskać 10 punktów.

Część III polegała na napisaniu samodzielnej pracy pisemnej. Zdający wybierali jeden z dwóch zaproponowanych tematów. Jeden dotyczył funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego, drugi obywatelskiego nieposłuszeństwa. W przypadku pierwszego tematu zdający mieli scharakteryzować współczesne społeczeństwo obywatelskie, uwzględniając po dwa pozytywne i negatywne aspekty jego funkcjonowania. Powinni wymienić i omówić po dwa czynniki społeczno – ekonomiczne, polityczne i historyczne utrudniające tworzenie społeczeństwa obywatelskiego i zaproponować po dwa sposoby przewyższania negatywnych aspektów jego funkcjonowania w Polsce. W przypadku drugiego tematu zadanie maturzystów polegało na omówieniu różnych form obywatelskiego nieposłuszeństwa i ocenie ich skuteczności. Realizując temat powinni odwołać się do przykładów z historii, a oceniając zasadność stosowania obywatelskiego nieposłuszeństwa w systemie demokratycznym, musieli zastanowić się nad szansami i zagrożeniami, jakie niesie ze sobą taka forma działania. Zadanie wymagało od nich także przedstawienia argumentów za i przeciw stosowaniu obywatelskiego nieposłuszeństwa.

Za napisanie poprawnej pod względem merytorycznym i językowym oraz spójnej kompozycyjnie pracy zdający mogli uzyskać 20 punktów.

Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań w arkuszu zdający mogli uzyskać maksymalnie 50 punktów.

Opis zadań egzaminacyjnych.

Sprawdzane umiejętności, poprawne odpowiedzi i uwagi do rozwiązań maturzystów.

W wierszu tabeli „Błędne odpowiedzi” zacytowane zostały teksty maturzystów zaczerpnięte z tegorocznych arkuszy egzaminacyjnych zgodnie z oryginałem, a więc z błędami merytorycznymi, językowymi i ortograficznymi.

CZĘŚĆ I

Zadanie 1. (1 pkt)

Zakreśl jedną właściwą odpowiedź.

Organem wykonawczym miasta na prawach powiatu jest

- A. wójt.
- B. burmistrz.
- C. prezydent miasta.
- D. starosta.

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdzało znajomość nazwy organu wykonawczego miasta na prawach powiatu (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 41%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających <i>C. (prezydent miasta)</i></p>
<p>Błędne odpowiedzi <i>B. (burmistrz)</i> <i>D. (starosta)</i></p>
<p>Komentarz Zadanie było trudne. Błąd polegający na wskazaniu punktu <i>D (starosta)</i> jako organu wykonawczego miasta na prawach powiatu wynikał prawdopodobnie z powierzchownej znajomości struktury samorządu terytorialnego oraz braku znajomości jednostki samorządowej, jaką tworzą miasta powyżej 100 tysięcy mieszkańców, np. Kraków, Warszawa oraz miasta, które były stolicami województw przed nowym podziałem terytorialno-administracyjnym od 1999 r., np. Legnica, Toruń, Łomża, a także niektóre miasta w dużych aglomeracjach miejskich, np. Jastrzębie-Zdrój, Jaworzno, Mysłowice, Sopot.</p>

Zadanie 2. (1 pkt)

Zakreśl tę definicję, która odnosi się do narodu w rozumieniu polityczno-prawnym.

- A. Historycznie wytworzona, trwała wspólnota ludzi, ukształtowana na gruncie wspólnych dziejów, kultury, języka, terytorium i życia gospodarczego, przejawiająca się w świadomości narodowej jej członków.
- B. Kategoria społeczna ujmowana jako wspólnota, dla której charakterystyczne jest dążenie do niezależnego bytu politycznego we własnej organizacji państwowej.
- C. Grupa społeczna składająca się z osób należących do różnych klas społecznych, aspirująca do przywództwa w państwie.
- D. Duża, niesformalizowana grupa społeczna, którą łączy tradycja, kultura, historia i która samą siebie postrzega jako wspólnotę o jednej tożsamości, posługująca się jednym językiem.

<p>Sprawdzone umiejętności Zadanie sprawdzało znajomość pojęcia narodu w rozumieniu polityczno-prawnym (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 56%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających B</p>
<p>Błędne odpowiedzi D, A</p>
<p>Komentarz Zdający nie rozróżniali pojęcia narodu w rozumieniu polityczno prawnym. Błędne odpowiedzi występujące w tym zadaniu mogły wynikać z nieuwważnego czytania polecenia, w którym zdający był proszony o podkreślenie definicji narodu w rozumieniu polityczno-prawnym lub też z nieznaności tej klasyfikacji definicji narodu.</p>

Zadanie 3. (1 pkt)

Do podanych poniżej przykładów dopisz, jaki to rodzaj normy społecznej.

- A. Nie zdradzamy swoich przyjaciół. Norma .....
- B. Mówimy prawdę. Norma .....
- C. Okazujemy szacunek starszym. Norma .....
- D. Parkujemy w miejscach dozwolonych. Norma .....

<p>Sprawdzone umiejętności Zadanie sprawdzało rozumienie istoty normy społecznej, znajomość jej rodzajów i wskazywania zachowań będących ich przykładami (I obszar standardów dla poziomu rozszerzonego).</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 27%</p>

Poprawne odpowiedzi zdających

A.

- *moralna*
- *etyczna*
- *nieformalna*

B.

- *moralna*
- *etyczna*
- *nieformalna*
- *religijna*

C.

- *obyczajowa*
- *zwyczajowa*
- *nieformalna*

D.

- *prawna*
- *formalna*

Błędne odpowiedzi

A.

- *społeczna*
- *prawna*

B.

- *sądowa*
- *kultury*

C.

- *społeczna*
- *kulturalna*

D.

- *normatywna*

Komentarz

Zadanie było trudne. Zdający błędnie wskazywali rodzaje norm społecznych próbując wpisywać zamiast norm społecznych, zasady życia społecznego. Często za *normę prawną* uznawano mówienie prawdy. Natomiast okazywanie szacunku starszym identyfikowano jako *normę kulturalną*. Błędne odpowiedzi w tym zadaniu mogły wynikać z niezrozumienia istoty normy społecznej i nieznajomości nazw norm społecznych.

Zadanie 4. (2 pkt)

Wymień pięć zasad funkcjonowania sądów w Polsce.

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdzało znajomość zasad funkcjonowania sądów w Polsce (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 19%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>zasada niezawisłości sędziów</i> – <i>zasada niezależności sądów</i> – <i>zasada jednolitości</i> – <i>zasada kolegalności</i> – <i>zasada jawności postępowania</i> – <i>zasada instancyjności</i> – <i>zasada dwuinstancyjności</i>
<p>Błędne odpowiedzi</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>obowiązek udowodnienia winy oskarżonemu</i> – <i>orzekanie na podstawie prawa stanowionego</i> – <i>zasada incompatibilitas (zakaz łączenia stanowisk sędziego z innym)</i> – <i>możliwość odwołania się do wyższej instancji</i> – <i>kolektywność</i> – <i>niemożność oskarżenia bez dostarczenia dowodów obciążających oskarżonego</i> – <i>zawistność</i> – <i>nienaruszalność</i> – <i>sprawiedliwość</i> – <i>rzetelność</i> – <i>orzekanie winy</i> – <i>orzekanie kary</i> – <i>rozpatrywanie winy i szkody</i> – <i>przyznawanie szkody</i>
<p>Komentarz Zadanie było trudne. Wielu zdających miało problemy z wymienieniem pięciu zasad funkcjonowania sądów w Polsce. Błędy, jakie popełniali maturzyści w tym zadaniu, wynikały z mylenia zasad funkcjonowania sądów w Polsce z opisywaniem działania sądów. Mylono także zasady funkcjonowania sądów z zasadami funkcjonowania sędziów jako funkcjonariuszy publicznych. Zdający najczęściej pisali: <i>zasada niezawisłości sędziów</i>, <i>zasada niezależności sądów</i>, <i>zasada instancyjności</i>. Maturzyści, aby uzyskać jeden punkt musieli wymienić trzy poprawne odpowiedzi, za pięć poprawnych odpowiedzi dotyczących funkcjonowania sądów w Polsce zdający otrzymywali dwa punkty. Za pojedyncze poprawne odpowiedzi egzaminatorzy nie przyznawali punktu.</p>

Zadanie 5. (2 pkt)

Wśród wymienionych czterech etapów rozszerzania wspólnot europejskich o nowe państwa wskaż ten, który chronologicznie był pierwszy i ten, który był ostatni.

W tabeli obok etapu chronologicznie pierwszego wpisz liczbę 1 oraz rok rozszerzenia, obok ostatniego liczbę 4 oraz rok rozszerzenia.

	Etapy rozszerzania wspólnot europejskich	Liczba	Rok rozszerzenia
A.	Bułgaria, Rumunia		
B.	Cypr, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska, Słowacja, Słowenia, Węgry		
C.	Dania, Irlandia, Wielka Brytania		
D.	Austria, Finlandia, Szwecja		

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało umiejętność porządkowania chronologicznego (II obszar standardów dla poziomu podstawowego) oraz znajomość faktów (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

55%

Poprawne odpowiedzi zdających

A – 4 – 2007

C – 1 – 1973

Błędne odpowiedzi

A. 2002, 2003, 2004, 2005, 2006

B. 4 – 2004

C. 1974, 1982; 1989

D. 1 – 1974

Komentarz

Najczęstsze błędy, jakie się pojawiły, to nieprawidłowe wpisane daty rozszerzeń, zarówno, daty pierwszego rozszerzenia wspólnot europejskich o nowe państwa, jak i daty ostatniego rozszerzenia. Błędne wskazanie 2004 roku jako daty ostatniego rozszerzenia Unii Europejskiej świadczy o tym, że wielu maturzystów nie śledzi bieżących wydarzeń dotyczących funkcjonowania Unii Europejskiej i nie zwróciło uwagi, że w 2007 roku w skład Unii Europejskiej weszły dwa nowe państwa – Rumunia i Bułgaria. Stąd wniosek, że duża grupa zdających nie przywiązuje wagi do ważnych wydarzeń politycznych dotyczących Europy. Operuje tylko wiedzą podręcznikową, samodzielnie nie śledzi na bieżąco aktualnych wydarzeń politycznych i społecznych, czego wymaga taki przedmiot, jak wiedza o społeczeństwie.

Zadanie 6. (3 pkt)

Do poszczególnych charakterystyk dopisz pełne polskie nazwy organizacji regionalnych działających w Azji i Europie.

Lp.	Charakterystyka organizacji	Pełna nazwa organizacji regionalnej
1.	Organizacja powstała w 1992 roku, na podstawie układu o współpracy gospodarczej. Jej celem miało być utworzenie do 2001 r. na obszarze sygnatariuszy strefy wolnego handlu przez zniesienie stawek celnych i innych ograniczeń we wzajemnym obrocie artykułami przemysłowymi (układ nie dotyczył produktów rolnych). W 2004 roku z tej organizacji wystąpiły Polska, Węgry, Słowacja, Czechy i Słowenia.	
2.	Międzynarodowa organizacja utworzona przez Ukrainę, Gruzję, Mołdawię i Azerbejdżan w 2006 roku w Kijowie. Powstała z przekształcenia porozumienia czterech państw. Jej celem jest demokratyzacja, ochrona praw człowieka i rozwój ekonomiczny państw członkowskich oraz zapobieganie konfliktom w rejonie Azji Centralnej i Kaukazu.	
3.	Międzynarodowa organizacja gospodarcza powstała w 1960 roku. Celem tej organizacji jest likwidacja ograniczeń we wzajemnych obrotach handlowych i utworzenie strefy wolnego handlu. Początkowo rozwijała się bardzo dynamicznie, jednak w miarę rozszerzania się UE jej znaczenie zanika. Obecnie jej członkami są tylko Islandia, Liechtenstein, Norwegia i Szwajcaria.	

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało znajomość nazw międzynarodowych organizacji regionalnych (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

13%

Poprawne odpowiedzi zdających

1.

- Środkowoeuropejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu
- Środkowoeuropejskie Porozumienie Wolnego Handlu
- Środkowoeuropejskie Stowarzyszenie o Wolnym Handlu
- Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu
- Środkowoeuropejska Strefa Wolnego Handlu

2.

- Organizacja na rzecz Demokracji i Rozwoju Ekonomicznego
- Organizacja na rzecz Demokracji i Rozwoju

3.

- Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu
- Europejskie Porozumienie Wolnego Handlu
- Stowarzyszenie Wolnego Handlu

Błędne odpowiedzi

1.

- CEFTA
- Środkowoeuropejskie Porozumienie Handlowe

2.

- Organizacja Demokracji
- GUAM

3.

- EFTA
- Europejska Strefa Wolnego Handlu
- Europejska Wspólnota Wolnego Handlu

Komentarz

Zadanie było bardzo trudne. Zdający często nie udzielali żadnej odpowiedzi. Najwięcej poprawnych odpowiedzi pojawiało się w punkcie 1. odnoszącym się do Środkowoeuropejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu. Najczęściej powtarzany błąd to nieprecyzyjne lub niepoprawne wpisywanie nazw organizacji. Błędy popełniane przez maturzystów wynikały z braku znajomości pełnej nazwy opisanej organizacji regionalnej. Najwięcej problemów przysporzyło wpisanie prawidłowej nazwy organizacji w punkcie 2. dotyczącym Organizacji na rzecz Demokracji i Rozwoju Ekonomicznego, organizacji powstałej najpóźniej w stosunku do innych wymienionych w zadaniu (w roku 2006). Stąd wniosek, że uczniowie nie śledzą na bieżąco wydarzeń na arenie międzynarodowej.

Zadanie 7. (1 pkt)

Uzupełnij zdania dotyczące sądów administracyjnych w Polsce, wpisując właściwe nazwy sądów.

Sądem I instancji dla postępowania administracyjnego jest .....

Sądem II instancji dla postępowania administracyjnego jest .....

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało znajomość struktury sądownictwa administracyjnego w Polsce (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

19%

Poprawne odpowiedzi zdających**Sąd I instancji**

- Wojewódzki Sąd Administracyjny

Sąd II instancji

- Naczelny Sąd Administracyjny

Błędne odpowiedzi**Sąd I instancji**

- sądy okręgowe
- sąd rejonowy
- sąd rejonowy grodzki

Sąd II instancji

- sądy apelacyjne
- sąd grodzki
- sąd okręgowy
- Najwyższy Sąd Administracyjny

Komentarz

Zadanie było bardzo trudne. Błędne odpowiedzi zdających wskazują na nieznaną strukturę sądów administracyjnych w Polsce. Wpisywano najczęściej ogólne nazwy sądów powszechnych, co może oznaczać, że zdający nie wiedzą, że na mocy Ustawy z roku 2002 „Prawo o ustroju sądów administracyjnych” wprowadzono dwuinstancyjność sądów administracyjnych i powstały wojewódzkie sądy administracyjne oraz nie znają zasad instancyjności postępowania w sądownictwie administracyjnym. Zdarzały się odpowiedzi w których błędnie wpisano nazwę własną sądu II instancji (Najwyższy zamiast Naczelny), co wynikało z nieznaności nazewnictwa sądów administracyjnych. Aby otrzymać jeden punkt, zdający powinien udzielić dwóch poprawnych odpowiedzi. Najczęściej zdarzały się prace z jedną poprawną odpowiedzią, za którą zdający nie otrzymywali punktu.

W zadaniach 8. i 9. zdający mieli zaznaczyć, które zdania są prawdziwe, a które fałszywe, wpisując w odpowiednie miejsce w tabeli *Prawda* (zdanie prawdziwe) lub *Falsz* (zdanie fałszywe).

Zadanie 8. (1 pkt)**Demokracja**

	Zdania	Prawda lub Falsz
A.	Jedną z zasad państwa demokratycznego jest zasada państwa prerogatywnego.	
B.	Jednym z warunków istnienia społeczeństwa obywatelskiego w państwie demokratycznym jest wolność zrzeszania się i swoboda wypowiedzi.	
C.	Jedną z zasad państwa demokratycznego jest zasada wolnych wyborów.	

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało znajomość zasad państwa demokratycznego (I obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

88%

Poprawne odpowiedzi zdających

- A. – *Falsz*
- B. – *Prawda*
- C. – *Prawda*

Błędne odpowiedziA. – *Prawda***Komentarz**

Zdający nie mieli problemów z odpowiedzią na punkty B i C. Najczęściej powtarzanym błędem było określenie zdania A jako *Prawda*. Błędy popełniane przez maturzystów wynikały prawdopodobnie z niezajomości pojęcia *państwo prerogatywne*.

Zadanie 9. (1 pkt)**Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej**

	Zdania	Prawda lub Fałsz
A.	Ustawę o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej uchwała Senat większością kwalifikowaną 2/3 głosów, po uchwaleniu jej przez Sejm bezwzględną większością głosów przy odpowiednim quorum.	
B.	Ustawa wyrażająca zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej jest uchwalana przez Sejm większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów oraz przez Senat większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.	
C.	W Polsce Senat ma prawo do kontroli działalności Rady Ministrów.	

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało znajomość uprawnień władzy ustawodawczej w Polsce (I obszar standardów dla poziomu rozszerzonego).

Rozwiązywalność zadania

4%

Poprawne odpowiedzi zdającychA. – *Fałsz*B. – *Fałsz*C. – *Fałsz***Błędne odpowiedzi**B. – *Prawda*C. – *Prawda***Komentarz**

Zadanie okazało się bardzo trudne. Najczęściej powtarzanym błędem było przypisywanie zdaniu B i C określenia *Prawda*. Błędne odpowiedzi maturzystów wynikały z uznania, iż obie izby parlamentu mają prawo kontrolowania Rady Ministrów. Zdający przenosili uprawnienia kontrolowania Rady Ministrów z Sejmu na Senat. Natomiast błędy popełniane przez zdających w punkcie B wynikały z niezajomości konstytucyjnych zasad uchwalania ustawy ratyfikującej umowy międzynarodowe. Można to tłumaczyć pobieżną znajomością zasad konstytucyjnych zarówno w odniesieniu do uprawnień władzy ustawodawczej, jak i w zakresie znajomości zasad uchwalania i ratyfikowania umów międzynarodowych.

Zadanie 10. (5 pkt)

Na mapach 1., 2., 3., 4., 5. wskazano państwa, do których zostały wysłane Polskie Kontyngenty Wojskowe (PKW). Poniżej podano oznaczone literami zadania wojsk stacjonujących na terytoriach tych państw.

Uzupełnij tabelę, wpisując nazwy państw odpowiadające liczbom na mapach oraz litery oznaczające zadania wojsk.

Mapa 1.

Źródło: <http://en.wikipedia.org/wiki/Image>
(stan na 31.12.2007 r.)

Mapa 2.

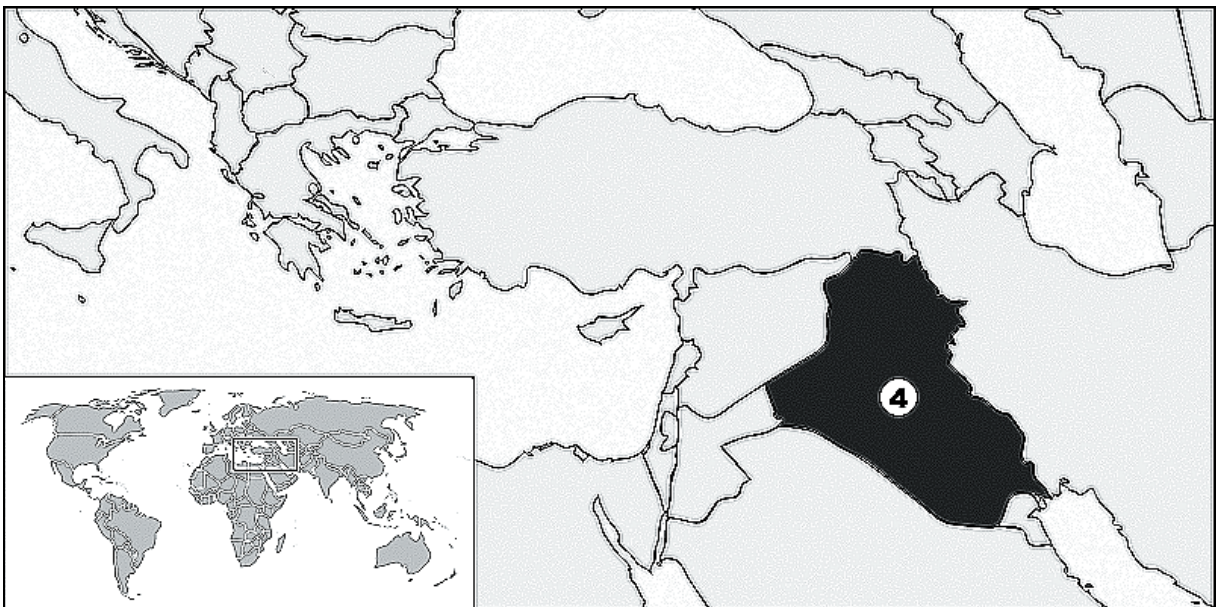
Źródło: <http://en.wikipedia.org/wiki/Image>

Mapa 3.

Źródło: <http://en.wikipedia.org/wiki/Image>

Mapa 4.

Źródło: <http://en.wikipedia.org/wiki/Image>

Mapa 5.

Źródło: <http://en.wikipedia.org/wiki/Image>

Lp.	Nazwa państwa	Zadania PKW
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

Zadania Polskich Kontyngentów Wojskowych (PKW)

- A. Misja stabilizacyjna prowadzona przez PKW od 2003 r.; demokratyzacja i odbudowa państwa.
- B. Misja pokojowa rozpoczęta przez PKW w 2002 r.; praca na rzecz koalicji antyterrorystycznej w walce z talibami.
- C. Misja pokojowa zakończona przez PKW w 2006 r.; utrzymanie zawieszenia broni zawartego w Lusace w lipcu 1999 r.; współpraca z organizacjami humanitarnymi.
- D. Misja pokojowa prowadzona przez PKW od 1992 r. na terenie Półwyspu Bałkańskiego; przestrzeganie porozumienia z Dayton.
- E. Misja pokojowa, prowadzona przez PKW od 1992 r., mająca oddalić konflikt na Bliskim Wschodzie; przywrócenie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa w regionie.

Sprawdzone umiejętności

Zadanie sprawdzało umiejętność rozpoznania problemów społeczności światowej i lokalizacji na mapie punktów zapalnych współczesnego świata (II obszar standardów dla poziomu rozszerzonego).

Rozwiązywalność zadania

23%

Poprawne odpowiedzi zdających

1.
  - *Bośnia i Hercegowina – D*
2.
  - *Liban – E*
4.
  - *Irak – A*
5.
  - *Demokratyczna Republika Konga – C*
  - *Kongo Kinszasa – C*

Błędne odpowiedzi

1.
  - *Gruzja – D*
  - *Kosowo – A*
2.
  - *Czeczenia – A*
3.
  - *Irak – B*
  - *Irak – E*
4.
  - *Palestyna – C*
5.
  - *Afganistan – C*
  - *Afganistan – E*

Komentarz

Zadanie było trudne. Problemy sprawiało zarówno prawidłowe wpisanie nazwy państwa, jak i przyporządkowanie zadań Polskiego Kontyngentu Wojskowego. Zdający, którzy poprawnie wskazali państwo na mapie, często nie potrafili wskazać właściwego zadania misji PKW (choć opis misji wskazywał wyraźnie na dane państwo). Bardzo często zdający identyfikowali *Irak* ze zadaniem B, czyli z walką z talibami, co świadczy o powierzchownej znajomości problemu światowego terroryzmu. Najwięcej problemów zdający mieli z poprawnym wpisaniem nazwy *Demokratyczna Republika Konga*. Podawali najczęściej nazwę *Kongo*, czyli nazwę państwa graniczącego od zachodu z DRK, w którym nigdy nie stacjonowały Polskie Kontyngenty Wojskowe. Problemy, jakie wiążą się z rozwiązaniem tego zadania, po raz kolejny świadczą o słabej znajomości mapy politycznej świata oraz nieznaności ważnych wydarzeń i problemów współczesnego świata.

Zadanie 11. (2 pkt)

Nazwij problemy współczesnej Polski przedstawione na rysunkach A i B.

A.

A.

.....
.....
.....

B.

B.

.....
.....
.....

Źródło: www.zbirek3.pl

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdzało umiejętność interpretacji rysunków satyrycznych obrazujących problemy współczesnej Polski (II obszar standardów dla poziomu podstawowego).</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 51%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających</p> <p>A.</p> <ul style="list-style-type: none">
– przerost biurokratyzacji w życiu gospodarczym
– nadmierne podatki utrudniające działalność gospodarczą obywateli
– ingerencja biurokracji w działalność gospodarczą
– duża formalizacja procedur administracyjnych w życiu gospodarczym
– nadmiar przepisów prawnych utrudniających działalność gospodarczą <p>B.</p> <ul style="list-style-type: none">
– zjawisko sztucznego bezrobocia
– brak chęci pracy u części bezrobotnych
<p>Błędne odpowiedzi</p> <p>A.</p> <ul style="list-style-type: none">
– rząd nic nie robi w kierunku drobnych przedsiębiorstw, rzemieślników, firm stawiając przed nimi liczne obwarowania i przepisy

- zbyt wysokie podatki nakładane na obywateli naszego państwa
- biurokracja
- urząd skarbowy nadzoruje i „gnębi” małe przedsiębiorstwa, nie osiągające znacznych dochodów

B.

- walka z bezrobociem obywateli zerujących na budżecie państwa poprzez jawne zaciąganie zasiłku socjalnego
- uciskanie prostych pracowników rozbudowanym aparatem urzędniczym
- zbyt wielkie bezrobocie i brak wolnych miejsc pracy
- brak chęci zarobienia na swoje wydatki
- walka z bezrobociem
- problem bezrobocia

Komentarz

Egzaminatorzy zwracali uwagę na brak umiejętności odczytywania wymowy rysunku satyrycznego – zdający często odczytywali karykatury dosłownie. Dokonywali także nadinterpretacji rysunków, utożsamiając urząd z rządem. Bardzo często opisywali dowolnie wybrany problem współczesnej Polski zamiast nazwać problemy uwidocznione na rysunkach. Rysunek A zdający odczytywali na ogół poprawnie, lecz dość powierzchownie. Natomiast rysunek B maturzyści odczytywali dosłownie, nie odnosząc go do problemów współczesnej Polski. W wielu odpowiedziach pojawiają się analizy jednego elementu rysunku. Zdający mieli kłopot z odczytywaniem rysunków satyrycznych, ponieważ nie potrafili interpretować znaczeń metaforycznych.

CZĘŚĆ II

Zadanie 12. (2 pkt)

Na podstawie tekstu i wiedzy własnej wykonaj polecenia.

Zbliżał się 7 listopada 1988 roku. Święto Rewolucji Październikowej. [...] W kraju zaś produkowano z każdej okazji coraz większą ilość pieniędzy. Tego typu działalność poligraficzna (poligrafia pieniądza) powodowała inflację, którą nazywano „galopującą”. Galopująca inflacja nie dawała spać rządowi, powodowała ogromne stresy i depresje w kręgach finansjery kraju. Skiba w sposób najprostszy pokazał, jak ją zatrzymać. Akcja była przygotowywana w warunkach ściśle tajnych. W dzień Rewolucji Październikowej kilkanaście osób zawiesiło sobie tabliczki z napisem „Galopująca inflacja” i galopowali Piotrkowską. Aby więcej wyjaśnić społeczeństwu, dodano też osoby stanowiące sztafety z transparentami „Niech żyje kryzys” i „Żądamy byle czego”. W końcu milicja zatrzymała wszystkich z tabliczkami „Galopującej inflacji”. Tym sposobem nasz bohater pokazał najprościej, jak należy zatrzymać symbolicznie inflację [...].

Źródło: Waldemar Fydrych, *Żywoty Mężów Pomarańczowych*, Wrocław-Warszawa 2002, s. 303

a) W przytoczonym tekście przedstawiono jedną z akcji ugrupowania *Pomarańczowa Alternatywa*, które działało w Polsce w latach osiemdziesiątych XX wieku. Wymień cel działania tego ugrupowania.

b) Zakreśl nazwę sposobu działania, który wykorzystywała *Pomarańczowa Alternatywa*.

- A. Pikieta
- B. Demonstracja
- C. Happening
- D. Wiec

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdzało umiejętność interpretacji tekstu źródłowego (II obszar standardów dla poziomu podstawowego).</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 29%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających a) – <i>wyśmiewanie absurdów życia w realiach PRL-u</i> – <i>ośmieszanie ówczesnych władz</i> – <i>unaocznienie społeczeństwu absurdów życia politycznego w Polsce</i> b) <i>C. (Happening)</i></p>
<p>Błędne odpowiedzi a) – <i>pokazanie władzom jak powinny walczyć z inflacją</i> – <i>zwrócenie uwagi obywateli i ekipy rządzącej na problem, jakim była rosnąca inflacja oraz sugestia walki z tym istotnym problemem gospodarczym</i> – <i>pokazanie ludziom prostych sposobów radzenia sobie z problemami państwa</i> – <i>celem działania tego ugrupowania było zatrzymanie rosnącej inflacji w kraju</i> – <i>celem tej demonstracji było zmniejszenie inflacji</i> – <i>ugrupowanie to dążyło do poprawy sytuacji w Polsce, do tego, aby rząd w końcu coś zrobił dla społeczeństwa polskiego</i> – <i>celem tego ugrupowania była walka z ówczesną władzą, gwałtowną inflacją, chęć uświadamiania społeczeństwu istniejącego problemu.</i> b) <i>A. (Pikieta)</i> <i>B. (Demonstracja)</i></p>
<p>Komentarz Zadanie było trudne. Zdający, którzy popełnili błąd w poleceniu a), najczęściej cel ugrupowania wyprowadzali bezpośrednio z tekstu źródłowego, stąd odpowiedzi typu: <i>walka z inflacją, zatrzymanie galopującej inflacji</i> lub wyciągali wniosek, że skoro Pomarańczowa Alternatywa działała w czasach PRL –wobec tego musiała dążyć do obalenia tego systemu. Błędy popełniane przez zdających w tym zadaniu świadczą o braku umiejętności interpretowania tekstu źródłowego oraz uogólniania informacji. Maturzyści dosłownie przepisywali informacje z tekstu. W poleceniu b) zdający, którzy popełniali błędy, najczęściej wskazywali <i>Demonstrację</i> jako sposób działania Pomarańczowej Alternatywy. Błąd wynikał prawdopodobnie z nieznamomości form obywatelskich protestów.</p>

W zadaniach 13 – 15 zdający mieli przeczytać teksty źródłowe i wykonać polecenia.

Zadanie 13. (2 pkt)

W państwie, które więzi niesprawiedliwie, odpowiednim przybytkiem dla prawego obywatela jest również więzienie. [...] Tam to właśnie powinni się spotkać zbiegły niewolnik, meksykański jeńiec wojenny i Indianin upominający się o krzywdę swojego plemienia, w tym izolowanym, lecz za to najbardziej wolnym i honorowym miejscu, gdzie stan umieszcza tych, którzy nie są z nim, lecz przeciw niemu. Są to słowa amerykańskiego pisarza, Henry'ego Davida Thoreau, który w 1846 roku demonstracyjnie odmówił zapłacenia jednego dolara

podatku na rzecz rządu Stanów Zjednoczonych i pozwolił zamknąć się w więzieniu. Thoreau pragnął zaprotestować przeciwko niewolnictwu oraz prowadzonej wówczas przez jego kraj wojnie z Meksykiem. Wiedział, że protest ten nie doprowadzi do zmiany polityki rządu i nie to było jego celem. Chciał jedynie pokazać swoim współobywatelom, że głęboko nie zgadza się z polityką swego kraju i że nie pozwoli, by rząd do jej prowadzenia wykorzystywał pieniądze z płaconych przez niego podatków. Działanie Thoreau wynikało z pobudek obywatelskich – jako obywatel Stanów Zjednoczonych czuł się odpowiedzialny za prowadzoną politykę.

Źródło: Aleksander Pawlicki, Tomasz Merta, Alicja Pacewicz, *Z demokracją na ty*, Warszawa 2006 r., s. 50.

Nazwij postawę przedstawioną w źródle i wskaż trzy zawarte w tekście cechy charakterystyczne dla tej postawy.

<p>Sprawdzane umiejętności Zadanie sprawdzało umiejętność interpretacji tekstu źródłowego tekstu źródłowego (II obszar standardów dla poziomu podstawowego).</p>
<p>Rozwiązywalność zadania 37%</p>
<p>Poprawne odpowiedzi zdających Postawa: – <i>obywatelskie nieposłuszeństwo</i> Cechy postawy: – <i>otwarta forma sprzeciwu</i> – <i>działania na rzecz wyższych wartości</i> – <i>działania bez użycia przemocy</i> – <i>świadome łamanie nakazów prawa w imię wyższych wartości</i> – <i>gotowość poniesienia konsekwencji za swoje postępowanie</i></p>
<p>Błędne odpowiedzi Postawa: – <i>solidarystyczna,</i> – <i>demokratyczna,</i> – <i>buntownicza,</i> – <i>protest obywatelski – manifest,</i> – <i>antyrządowa,</i> – <i>nonkonformizm,</i> – <i>sprzeciw obywatelski,</i> – <i>izolacyjna i niesprawiedliwa,</i> – <i>obywatelska,</i> – <i>sprawiedliwość,</i> – <i>altruistyczna,</i> – <i>współodpowiedzialność,</i> – <i>patriotyczna.</i> Cechy postawy: – <i>sprzeciwianie się polityce kraju, nie wypełnianie podstawowych obowiązków obywatelskich,</i> – <i>chęć pokazania niezadowolenia z polityki kraju,</i> – <i>zamanifestowanie swoich racji,</i> – <i>wypowiedzenie własnego zdania,</i></p>

- odpowiedzialność za państwo i prowadzoną politykę,
- czuł się związany ze swoim krajem,
- nie chciał wojny z Meksykiem oraz niewolnictwa,
- nie płacił podatków by nie przyczynić się do tego czynu,
- czuł się odpowiedzialny za prowadzenie polityki w swoim kraju,
- jest obywatelem tego kraju, więc może negować jego postawę w różnych sytuacjach,
- płaci podatki na określony cel i jeśli się z tym nie zgadza to nie ma nakazu płacić,
- jednocześnie się z pokrzywdzonym.

Komentarz

Zadanie było trudne. Zdający bardzo często błędnie identyfikowali postawę, co skutkowało nieoprawnym wpisywaniem cech postawy. Błędy popełniane przez maturzystów w określaniu cech postawy obywatelskiego nieposłuszeństwa wynikały z faktu, że zdający przepisywali informacje z tekstu np. *odmowa płacenia jednego dolara podatku*. Nie potrafili dokonać interpretacji tekstu i wskazać cech charakterystycznych dla postawy obywatelskiego nieposłuszeństwa. Bardzo często zdający przyporządkowywali obywatelskiemu nieposłuszeństwu cechy innych postaw, dość odległych od tekstu źródłowego. Błędy popełniane przez maturzystów w tym zadaniu świadczą o słabej znajomości pojęcia *obywatelskie nieposłuszeństwo*. Zdarzało się, że zdający wpisywali dwie, a nawet trzy cechy postawy, ale błędne jej określenie powodowało, że nie otrzymywali punktów.

Zadanie 14. (2 pkt)

Klimat jesieni 1981 r. nie bardzo różnił się od klimatu jesieni 2005 r. Też były głównie bratobójcze walki, oszczerstwa, agentomania, waśnie i nagonki. Breżniew i Jaruzelski czaili się do skoku, kiedy w Solidarności wrogiem publicznym numer 1 stawał się Adam Michnik, a Wałęsę coraz głośniej oskarżano o uleganie i wysługiwanie się władzy. [...]

Cała ta polska zawierucha, którą dziś przechodzimy, to w dużym stopniu jest ich – dzisiejszych dwudziesto- i trzydziestolatków – pokoleniowy karnawał. [...]

W czasie Parady Równości, kiedy skini rzucali jajkami i obelgami, a policja próbowała przegonić dresiarzy i przez chwilę mogło się wydawać, że będzie nieprzyjemnie, ktoś z tego pokolenia powiedział, że całe życie marzył o takiej właśnie chwili. Ale konkretnie o czym? Żeby dostać jajkiem? Może także o tym. Ale zwłaszcza o tym, żeby dać świadectwo, coś zaryzykować bezinteresownie i jakoś ten świat poprawić – żeby być w historycznej maszynie trybikiem, od którego cokolwiek zależy. Tak jak ich rodzice w latach 80. ganiający po ulicach z Milicją Obywatelską.

Spora część tych, co rzucali jajkami, pewnie czuła podobnie. Młodzi, którzy się błyskawicznie zorganizowali po śmierci Papieża, czuli się pewnie tak, jak my po śmierci ks. Popiełuszki. Młodzi, z błyskiem w oku, którzy wyciągają z IPN brudy, też pewnie czują się tak, jak my czuliśmy się w BIPS, przy powielaczach, w podziemnym kolportażu. Ten świat im się nie podoba, więc próbują go zmienić. [...]

Różnice są poważne. Inna jest skala osobistego ryzyka, inna jest polityka, prawo pozwala na więcej. Żyjemy w wolnym kraju. Zanim to pokolenie trochę dorosło i trochę się nie usadowiło na scenie, wydawało się, że zmęczeni dwustuletnimi bojami Polacy całkiem się wycofali w prywatność. Ale duch obywatelskiego sprzeciwu jednak się w Polsce odrodził. Dzięki Bogu. I w dużym stopniu także dzięki pięknemu mitowi pierwszej Solidarności.

Źródło: J. Żakowski, *Co zostało z karnawału*, „Polityka. Wydanie specjalne” nr 4 z 8 VIII 2005, s. 104-105

Podaj wskazane w tekście dwa podobieństwa i dwie różnice między postawą i sposobem działania Polaków w roku 1981 i 2005.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało umiejętność selekcjonowania informacji w tekście źródłowym (II obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

63%

Poprawne odpowiedzi zdających

Podobieństwa:

- *bratobójcze walki,*
- *oszczędzania, agentomania, waśnie i nagonki,*
- *chęć wpłynięcia na bieg historii,*
- *chęć dania świadectwa,*
- *chęć wpłynięcia na sytuację panującą w kraju,*
- *chęć zaistnienia.*

Różnice:

- *znacznie większe ryzyko działania w latach 80-tych,*
- *inna skala ryzyka,*
- *swoboda działania politycznego,*
- *większy zakres wolności.*

Błędne odpowiedzi

Podobieństwa:

- *umiejętność zorganizowania się,*
- *solidarności w trudnych chwilach np. po śmierci ks. Popiełuszki i po śmierci Papieża,*
- *duża mobilność do spontanicznego organizowania się ludzi młodych.*

Różnice:

- *dziś w naszym kraju niektórzy odpuścili walkę o lepszy byt,*
- *w 1981 r ludzie walczyli o dobro Polski o jej wolności,*
- *młodzi wtedy walczyli o Polskę a teraz o akceptację społeczeństw,*
- *większy poziom agresji w dzisiejszych czasach np. obrzucanie się jajkami,*
- *jednoczenie się w chwilach tak jak po śmierci ks Popiełuszki i JP II,*
- *ludzie urządzają Parady, wprowadzają rzeczy nowe i mało spotykane.*

Komentarz

Zdający najczęściej popełniali błędy wskazując zamiast różnic podobieństwa między postawą i sposobem działania Polaków, np. określenie *chęć wpłynięcia na bieg historii* traktowano jako różnicę a nie jako podobieństwo. Zdarzało się także, że maturzyści doszukiwali się podobieństw lub różnic w sytuacjach nieporównywalnych. Często posługiwano się uogólnieniami. Błędy popełniane przez zdających w tym zadaniu wskazują na pobeżne czytanie tekstu źródłowego.

Zadanie 15. (3 pkt)

Tekst 1.

Nie jesteśmy społeczeństwem obywatelskim, co wykazał raport Diagnoza społeczna 2003. [...] Myślę, że jesteśmy społeczeństwem sobkowatym, to była i jest nasza cecha. W chwilach podniosłych odwołujemy się do rozmaitych wartości wspólnotowych, pomagamy sobie, ale na co dzień interesujemy się swoimi prywatnymi sprawami. [...]

W krajach wysoko rozwiniętych, do których chcemy doścignąć, jak Niemcy, Anglia czy Stany Zjednoczone, panują inne wzory współżycia społecznego.

Może i w Polsce nowoczesność przestanie być kojarzona z gadżetami, a zacznie być wiązana z pewnymi wyższymi, postmaterialistycznymi formami życia, bo nasze społeczeństwo jest jeszcze w fazie materialistycznej. Może więc zacznie się moda na dobre sąsiedztwo, tak jak widzimy to na amerykańskich filmach, gdzie ludzie znają się, organizują, tworzy się społeczność lokalna – community.

Trzecią nadzieję pokładam w legislacji, w zmianach ustawodawczych. Organizacje dobrowolne, pożytku publicznego nie cieszą się sympatią władzy w Polsce i są traktowane podejrzliwie, często zresztą słusznie – bo bywają wykorzystywane do realizacji prywatnych celów, ale na to nie ma rady i trzeba przejść przez ten okres chorób dziecięcych. Zmiany w legislacji powinny otworzyć większą przestrzeń dla aktywności obywatelskiej, co wiąże się z finansowaniem tych organizacji – to też jest warunek tego, żeby ludzie się zrzeszali i organizowali.

Poza tym w Polsce jest jeszcze takie przekonanie, że państwo powinno i może załatwić rozmaite rzeczy, jest wiara w onnipotencję państwa, a z tego wyrasta się powoli. Zasada pomocniczości, że państwo włącza się tam, gdzie nie mogą sobie radzić obywatele, powoli dociera do mentalności społecznej. Jest to dziedzictwo poprzedniego ustroju – oczekiwanie, że państwo nam coś załatwi. Sami sobie załatwmy, a państwo niech nam nie przeszkadza i pozwoli skorzystać z publicznych zasobów.

Źródło: *Spółeczeństwo sobków*. Rozmowa z prof. Antonim Sułkiem, www.polskieradio.pl

Tekst 2.

A przecież istotą społeczeństwa obywatelskiego na Zachodzie nie była opozycja, lecz niezależność wobec państwa. Nie powstawało ono tam, by przeciwstawiać się państwu, ale by tworzyć miasta, banki, handel i przemysł. Współistniało z państwem, wpływało na nie, a tylko wtedy, gdy państwo mu zagrażało, upominało się o swoje prawa. To społeczeństwo obywatelskie, jak pamiętamy [...] łączyło w sobie dwa elementy: po pierwsze, były to instytucje, więzi i organizacje mające na celu realizację własnych interesów rynkowych lub społecznych w ramach wspólnego dobra, a po drugie, mechanizmy służące do jego ochrony przed potencjalnym zagrożeniem ze strony państwa. Ten pierwszy element był fundamentem ograniczonej demokracji i społeczeństwa otwartego, bo tylko wewnętrzna siła i dynamika niezależnych instytucji mogą stanowić skuteczne ograniczenie państwa.

Nasze społeczeństwo obywatelskie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych było pozbawione tej pierwszej, motorycznej części, niezbędnej dla zakorzenienia demokracji i społeczeństwa otwartego. Stało się tak nie z zaniedbania, lecz z konieczności. Niemniej ten brak dał o sobie dotkliwie znać po 1989 roku, gdy okazało się, że społeczeństwo obywatelskie stworzone do walki przeciw reżimowi samo z siebie nie bardzo potrafi tworzyć i budować.

Źródło: Wiktor Osiatyński, *Wzlot i upadek społeczeństwa obywatelskiego w Polsce*, „Wiedza i Życie” nr10/1996

- a) Wymień trzy różnice między funkcjonowaniem społeczeństwa w Polsce i innych krajach przedstawione w tekście 1. i 2.

Tekst 3.

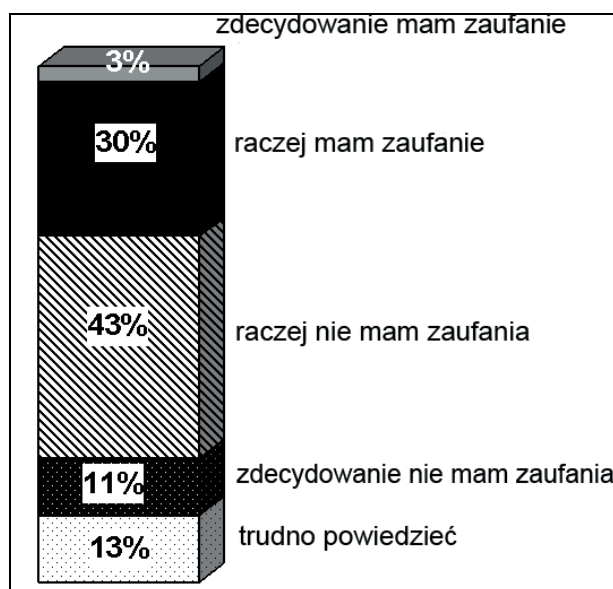
Czego brakuje naszemu społeczeństwu?

Jednak, aby mogło powstać społeczeństwo obywatelskie, potrzebny jest kapitał społeczny, a więc wzajemne zaufanie między ludźmi, co prowadzi do podjęcia współpracy i kształtowania się grup społecznych. A niestety [...] nadal bardzo popularnym zjawiskiem jest amoralny familizm – obowiązek moralny odczuwany jedynie wobec własnej rodziny. Zresztą z badań nie wylania się lepszy widok: w Polsce 21 proc. nie ufa innym ludziom, zaś 53 proc. ufa tylko tym, których dobrze poznali (CBOS, 2007). W całej Europie nasz kraj przoduje w procencie osób, które są ostrożne w kontaktach z innymi – aż 81 proc.! I jak tu budować społeczeństwo obywatelskie?

Źródło: Dominik Wasilewski. *Spoleczeństwo obywatelskie, powracające pytania*, www.wiadomosci24.pl

Diagram

Czy, ogólnie rzecz biorąc, ma Pan(i) zaufanie, czy też nie ma Pan(i) zaufania do nieznanym, z którymi styka się Pan(i) w różnych sytuacjach?

Źródło: *Zaufanie w sferze prywatnej i publicznej a społeczeństwo obywatelskie. Komunikat z badań*, Warszawa, luty 2006, www.cbos.pl

- b) Na podstawie tekstu 3. i diagramu wymień dwa główne zjawiska społeczne hamujące powstanie społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Wyjaśnij i oceń konsekwencje tych zjawisk.

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało umiejętność korzystania ze źródeł informacji dla oceny procesów społecznych (III obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

- a) 38%
b) 41%

Poprawne odpowiedzi zdających

a)

- *inne wzory współżycia społecznego: w Polsce nastawienie na prywatę, w innych krajach na „bycie razem”*
- *inny rodzaj kontaktów międzyludzkich: w Polsce atomizacja stosunków, w innych krajach tworzenie się środowiska lokalnego (silne kontakty interpersonalne),*
- *w Polsce ograniczenia legislacyjne, w innych krajach rozwiązania prawne korzystne dla społeczeństwa obywatelskiego*
- *jednoczenie się społeczeństwa: w Polsce przeciwko władzy, w innych krajach jako forma współfunkcjonowania z państwem*
- *brak instytucji i organizacji chroniących interesy grupowe (społeczne, rynkowe) obywateli w ramach wspólnego dobra w Polsce, w innych krajach funkcjonowanie takich instytucji*
- *różnice w fazie rozwoju – polskie społeczeństwo znajduje się jeszcze w fazie materialistycznej, a społeczeństwa zachodnie w postmaterialistycznej*

b)

Zjawiska społeczne:

- *amoralny familizm,*
- *brak zaufania do ludzi; brak zaufania do innych; brak zaufania do ludzi nieznanym,*

Wyjaśnienie i ocena:

- *Amoralny familizm jest negatywnym zjawiskiem, które hamuje powstanie społeczeństwa obywatelskiego, ponieważ prowadzi do demoralizacji stosunków społecznych i popierania tylko członków własnej rodziny.*
- *Brak zaufania do ludzi jest negatywnym zjawiskiem, które ogranicza możliwość tworzenia się społeczeństwa obywatelskiego, ponieważ powoduje niechęć do wspólnego działania i brak otwartości na otoczenie.*

Błędne odpowiedzi

a)

- *brak wspólnoty wśród obywateli polskich, na co dzień, charakterystycznej dla społeczeństwa obywatelskiego*
- *w Polsce panuje przekonanie, że Państwo powinno załatwiać różne rzeczy*
- *brak państwa liberalnego, w którym państwo tylko pomaga*
- *brak niezależnych instytucji stanowiącej ograniczenia w państwie i realizującej interesy w ramach wspólnego dobra*
- *polskie społeczeństwo nie popiera rządu, na zachodzie rząd ma poparcie*

b)

Zjawiska społeczne:

- *działanie jedynie na rzecz własnej rodziny; familizm; pełne zaufanie i zobowiązania moralne wyłącznie do własnej rodziny; nepotyzm,*
- *ksenofobia.*

Wyjaśnienie i ocena:

- *jeśli nie będzie zaufania między ludźmi nie będzie można nazwać tego społeczeństwem i nie będzie współpracy,*
- *moim zdaniem jest to bardzo złe i prowadzi do nikąd,*
- *ludzie powinni bardziej ufać innym by było lepiej.*

Komentarz

Zadanie było trudne. W poleceniu **a)** najczęściej powtarzonym błędem był brak w odpowiedzi porównania sytuacji w Polsce i w innych krajach. Zdający pomijając przeciwstawienia, opisywali sytuację w Polsce, a nie dokonywali porównania. W poleceniu **b)**, najczęściej powtarzonym błędem było w pierwszej części opisanie, a nie podanie nazwy zjawiska społecznego, które autor tekstu źródłowego nazywa amoralnym familizmem. W drugiej części polecenia zdający wyjaśniając zjawiska, nie dokonywali jego oceny. Błędy popełniane w tym zadaniu świadczą o nieuważnym czytaniu poleceń.

Zadanie 16. (1 pkt)

Na podstawie analizy tabeli i wykresu oraz wiedzy własnej, wskaż trzy czynniki społeczne utrudniające uczestnictwo w tworzeniu społeczeństwa obywatelskiego w Polsce.

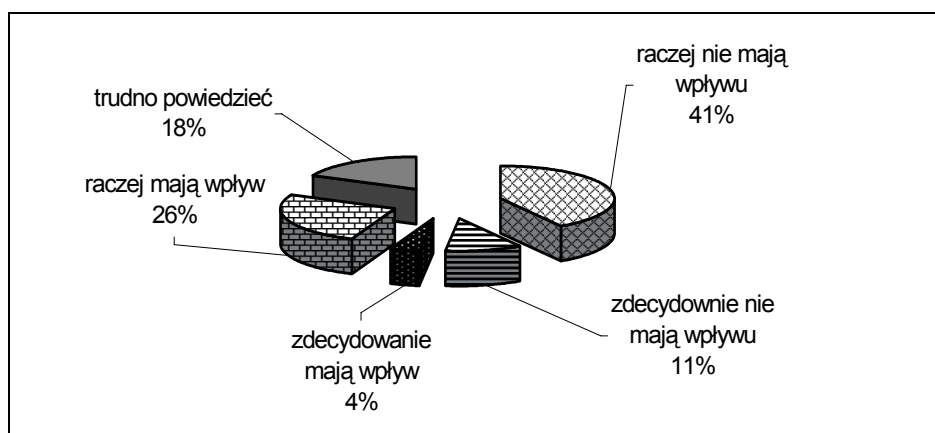
Tabela

Cechy społeczno-demograficzne	Odsetki osób aktywnych w co najmniej jednej organizacji społecznej lub działających w ostatnich latach na rzecz swojej społeczności lokalnej
Ogółem	36
<i>Wykształcenie</i>	
Podstawowe	24
Zasadnicze zawodowe	32
Średnie	41
Wyższe	60
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)	
Kadra kierownicza, inteligencja	74
Pracownicy umysłowi niższego szczebla	43
Pracownicy fizyczno – umysłowi	41
Robotnicy wykwalifikowani	44
Robotnicy niewykwalifikowani	27
Rolnicy	27
Pracujący na własny rachunek	34
<i>Bierni zawodowo</i>	
Renciści	22
Emeryci	32
Uczniowie i studenci	40
Bezrobotni	25
Gospodynie domowe i inni	21

Źródło: *Spółeczeństwo obywatelskie? Między aktywnością społeczną a biernością. Komunikat z badań*, Warszawa luty 2000, www.cbos.pl

Wykres

Jak Pan(i) uważa, czy stowarzyszenia i ruchy społeczne mają obecnie rzeczywisty wpływ na sprawy kraju, czy raczej nie mają wpływu?

Źródło: Społeczeństwo obywatelskie? Między aktywnością społeczną a biernością.. Komunikat z badań, Warszawa luty 2000, www.cbos.pl

Sprawdzane umiejętności

Zadanie sprawdzało umiejętność korzystania ze statystycznych źródeł informacji (II obszar standardów dla poziomu podstawowego).

Rozwiązywalność zadania

56%

Typowe poprawne odpowiedzi zdających

- niskie wykształcenie
- niska pozycja zawodowa
- trudne warunki materialne
- niskie dochody lub ich brak
- trwale zły stan zdrowia,
- brak wiary w skuteczność działań obywatelskich
- brak zaufania do innych
- niski status społeczny
- bierność zawodowa

Błędne odpowiedzi

- wykształcenie
- wiek
- czynność zawodowa
- zawód
- więcej wykształceń podstawowych niż wyższych
- duża liczba bezrobotnych
- nie mają zdania na dany temat, ponieważ tylko 15% jest zdecydowana

Komentarz

Zadanie sprawdzało umiejętność rozpoznania na podstawie danych statystycznych problemów społecznych kraju. Błędy polegały na wymienianiu kategorii zamiast czynników społecznych, co może świadczyć o niezrozumieniu informacji przedstawianych w źródłach statystycznych.

CZEŚĆ III

Zadanie 17. (20 pkt)

Napisz pracę na jeden z podanych tematów.

Temat nr 1.

Scharakteryzuj współczesne społeczeństwo obywatelskie, uwzględniając po dwa pozytywne i negatywne aspekty jego funkcjonowania. Wymień i omów po dwa czynniki społeczno-ekonomiczne, polityczne i historyczne utrudniające tworzenie społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Zaproponuj sposoby przezwyciężania negatywnych aspektów jego funkcjonowania (po dwa w odniesieniu do każdego z czynników). W swojej wypowiedzi wykorzystaj dwa materiały źródłowe zamieszczone w arkuszu.

Temat nr 2.

Omów dwie różne formy obywatelskiego nieposłuszeństwa i oceń ich skuteczność, odwołując się do dwóch przykładów z historii. Oceń zasadność stosowania obywatelskiego nieposłuszeństwa w systemie demokratycznym, wskazując na szanse i zagrożenia, jakie niesie ze sobą taka forma działania. Przedstaw pięć argumentów za i pięć argumentów przeciw stosowaniu obywatelskiego nieposłuszeństwa. W swojej wypowiedzi odwołaj się do dwóch materiałów źródłowych zawartych w arkuszu.

Sprawdzane umiejętności

Oba tematy sprawdzały umiejętność tworzenia własnego tekstu, czyli napisania dłuższej, logicznej i spójnej wypowiedzi, poprawnej pod względem kompozycyjnym. Opracowanie każdego tematu pozwoliło zdającym wykazać się umiejętnościami:

- pisania tekstu na zadany temat
- logicznego myślenia
- właściwego doboru informacji
- selekcjonowania informacji
- syntetyzowania i wyciągania wniosków oraz ich poprawnego formułowania
- wyrażania własnego stanowiska
- krytycznego wykorzystania tekstów źródłowych
- właściwego dobierania i wartościowania argumentów uzasadniających własne stanowisko
- poprawnego posługiwania się terminologią z zakresu socjologii, polityki i prawa.

Rozwiązywalność zadania

1. Treść pracy

52%

2. Terminologia

86%

3. Kompozycja

88%

Uwagi o realizacji tematu w wypracowaniach wysoko ocenionych

Temat 1.

Zdający:

A. Charakteryzowali funkcjonowanie współczesnego społeczeństwa obywatelskiego uwzględniając:

1. Pozytywne aspekty jego funkcjonowania, np.:

- *samodzielne podejmowanie inicjatyw społecznych w różnych dziedzinach życia publicznego,*

- *działanie w ramach samorządu lokalnego,*
  - *tworzenie organizacji charytatywnych lub stowarzyszeń działających w ramach społeczności lokalnej,*
  - *samodzielne podejmowanie inicjatyw, które przeciwdziałają trudnościom życia codziennego,*
  - *działanie na rzecz aktywności gospodarczej społeczeństwa,*
  - *lepsze zaspokajanie potrzeb indywidualnych i grupowych.*
- 2. Negatywne aspekty jego funkcjonowania, np.:**
- *możliwość zaistnienia konfliktów pomiędzy grupami społecznymi,*
  - *narastanie nacjonalizmów,*
  - *powstawanie ugrupowań, struktur społecznych o bardzo radykalnych poglądach.*
- B. Wymieniali i omawiali po dwa czynniki utrudniające tworzenie społeczeństwa obywatelskiego w Polsce:**
- 1. Społeczno-ekonomiczne, np.:**
- *duże różnice w sytuacji materialnej społeczeństwa,*
  - *poczucie bezradności i apatii społecznej,*
  - *nieumiejętność zawierania kompromisów.*
- 2. Polityczne, np.:**
- *tworzenie „społeczeństwa obywatelskiego” przez struktury państwowe,*
  - *hamowanie inicjatyw społecznych przez organy centralne państwa,*
  - *centralne sterowanie życiem politycznym,*
  - *brak politycznej woli ustawodawcy do uchwalania praw ułatwiających obywatelom działania na rzecz organizacji i stowarzyszeń.*
- 3. Historyczne, np.:**
- *spuścizna po poprzednim systemie władzy – okresie socjalizmu*
  - *działania obywatelskie były niemile widziane przez państwo w okresie PRL; przyzwyczajenie, że państwo zawsze załatwi coś za obywatela; ograniczenia działalności obywateli; niechęć lub brak pomysłu na samodzielną działalność,*
  - *okres zaborów – tworzenie polskich stowarzyszeń, organizacji czy partii nie było dobrze widziane przez państwa zaborcze; działalność publiczna wiązała się z ryzykiem, utratą dóbr materialnych i innymi sztykami; ukształtowanie nawyków i postaw, z którymi stykamy się do dzisiaj; działanie zawsze w opozycji do państwa, działanie przeciw państwu.*
- C. Proponuje sposoby przewycięzania negatywnych aspektów funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce, w odniesieniu do czynników:**
- 1. Społeczno-ekonomicznych, np.:**
- *kształtowanie postaw obywatelskich w rodzinie i w środowisku lokalnym,*
  - *kształtowanie postaw obywatelskich w szkole,*
  - *nauczanie samorządności w szkole.*
- 2. Politycznych, np.:**
- *uchwalanie odpowiednich przepisów prawnych, które pozwolą na rozwój klasy średniej,*
  - *korzystanie z inicjatywy obywatelskiej,*
  - *rozwój organizacji pozarządowych,*
  - *aktywność polityczna obywateli (szczególnie wyborcza).*
- 3. Historycznych, np.:**
- *tworzenie struktur zdecentralizowanego państwa,*
  - *oddawanie jak najwięcej spraw w ręce samorządów lokalnych i społeczności lokalnej,*
  - *uświadamianie społeczeństwu roli i możliwości, jakie daje aktywność społeczna.*
- D. Opatrzyli swoją wypowiedź dwoma właściwie dobranymi przykładami z zamieszczonych źródeł, np.:**

- W książce W. Fydrycha, „Żywoty Mężów Pomarańczowych”, wyd. Wrocław-Warszawa 2002, przedstawiona jest jedna z akcji organizowanych przez ugrupowanie Pomarańczowa Alternatywa. Organizowane masowo w latach osiemdziesiątych i na początku lat dziewięćdziesiątych happeningi są przykładem pozytywnego aspektu funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego.
- W. Osiatyński w artykule „Wzlot i upadek społeczeństwa obywatelskiego w Polsce”, „Wiedza i Życie” nr 10/1996 r. twierdzi, że istotą społeczeństwa obywatelskiego jest współistnienie z państwem, a nie walka z nim.
- Z rozmowy z prof. A. Sulkiem „Społeczeństwo sobków”, (www.polskieradio.pl) dowiadujemy się, że, jak wykazał raport : „Diagnoza społeczna 2003” polskie społeczeństwo nie jest społeczeństwem obywatelskim.
- W komunikacie z badań CBOS, „Społeczeństwo obywatelskie? Między aktywnością społeczną a biernością” (Warszawa, luty 2000 r.) przedstawione zostały informacje dotyczące określenia rzeczywistego wpływu stowarzyszeń i ruchów społecznych na sprawy kraju. Wynika z nich, że tylko 30% ankietowanych uważa, że obecnie stowarzyszenia i ruchy społeczne mają rzeczywisty wpływ na sprawy kraju.

Temat 2.

Uwagi o realizacji tematu w wypracowaniach wysoko ocenionych

Zdający:

A. Omawiali dwie różne formy obywatelskiego nieposłuszeństwa, np.:

- odmowa płacenia podatków,
- organizowanie pokojowych demonstracji, pochodów,
- niestosowanie się do przepisów prawnych z pełnymi konsekwencjami prawnymi,
- działania przeciwko niewolnictwu, dyskryminacji.

B. Oceniali skuteczność dwóch form obywatelskiego nieposłuszeństwa, odwołując się do dwóch przykładów z historii, np.:

- metody M. Gandhiego doprowadziły do uzyskania niepodległości Indii,
- metody M. L. Kinga doprowadziły do zwrócenia uwagi na problem rasizmu,
- metody ekologów doprowadziły do wstrzymania budowy obwodnicy w dolinie rzeki Rospudy,
- metody H. D. Thoreau doprowadziły do zwrócenia uwagi społeczeństwa amerykańskiego na problem niewolnictwa i ekspansywną politykę zagraniczną,
- metoda T. Rejtana doprowadziła do zwrócenia uwagi posłów na ważny problem polityczny i konsekwencje rozbioru Polski.

C. Oceniali zasadność stosowania obywatelskiego nieposłuszeństwa przedstawiając pięć argumentów za jego stosowaniem, np.:

- działanie bez użycia przemocy,
- zwrócenie uwagi opinii publicznej kraju, świata, regionu na ważny problem,
- tworzenie grup interesów, które nie mają reprezentacji np. w parlamencie,
- działanie w imię wyższych wartości,
- możliwość zmiany niesprawiedliwego prawa,
- możliwość uzyskania satysfakcjonującej decyzji władz.

D. Oceniali zasadność stosowania obywatelskiego nieposłuszeństwa, przedstawiając pięć argumentów przeciw jego stosowaniu, np.

- paraliż władzy,
- anarchia w państwie,
- konflikty społeczne,
- protesty mogą przerodzić się w agresję,
- dojście do głosu populistów.

E. Opatrzyli swoją wypowiedź dwoma właściwie dobranymi, przykładami z zamieszczonych źródeł, np.:

- *W. Osiatyński w artykule „Wzlot i upadek społeczeństwa obywatelskiego w Polsce”, „Wiedza i Życie” nr 10/1996 r. twierdzi, że społeczeństwo polskie w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych pozbawione było niezależności od państwa.*
- *W książce Aleksandra Pawlickiego, Tomasza Merty i Alicji Pacewicz, „Z demokracją na ty”, wydanej w Warszawie w 2006 roku opisany został przykład zastosowania obywatelskiego nieposłuszeństwa przez amerykańskiego obywatela Davida Thoreau, który w 1846 roku odmówił zapłacenia podatku, mając świadomość, że grozi to osadzeniem w więzieniu.*
- *W komunikacie z badań CBOS, „Społeczeństwo obywatelskie? Między aktywnością społeczną a biernością” (Warszawa, luty 2000 r.) przedstawione zostały informacje dotyczące określenia rzeczywistego wpływu stowarzyszeń i ruchów społecznych na sprawy kraju. Wynika z nich, że aż 41% ankietowanych uważa, że obecnie stowarzyszenia i ruchy społeczne nie mają rzeczywistego wpływu na sprawy kraju, dlatego własni obywatelskie nieposłuszeństwo może być tym przykładem postawy społecznej, która może wpłynąć na decyzje podejmowane przez władze.*

Uwagi o realizacji tematu w wypracowaniach nisko ocenionych

Temat 1.

Zdający:

- mieli problemy ze scharakteryzowaniem współczesnego społeczeństwa obywatelskiego uwzględniając dwa pozytywne i dwa negatywne aspekty jego funkcjonowania,
- najczęściej wymieniali po jednym pozytywnym i negatywnym aspekcie funkcjonowania współczesnego społeczeństwa obywatelskiego,
- mylili aspekty pozytywne funkcjonowania współczesnego społeczeństwa obywatelskiego z aspektami negatywnymi,
- proponowali nielogiczne i merytorycznie błędne sposoby przezwycięzania negatywnych aspektów funkcjonowania współczesnego społeczeństwa obywatelskiego,
- opisywali sytuację społeczeństwa w Polsce i jego aktualną kondycję społeczną, gospodarczą i polityczną.
- nieumiejętnie wykorzystywali materiały źródłowe zawarte w arkuszu .

Temat 2.

Zdający:

- omawiając różne formy obywatelskiego nieposłuszeństwa przedstawiali najczęściej jedną z form – *odmowę płacenia podatków*,
- odwołując się do dwóch przykładów z historii stosowania obywatelskiego nieposłuszeństwa podawali jako przykład zazwyczaj postępowanie H. D. Thoreau, zapominając o działalności, np. M. L. Kinga i M. Gandhiego. Ci, którzy powoływali się na ich działalność zapominali dokonać oceny skuteczności ich działania.
- oceniając zasadność stosowania obywatelskiego nieposłuszeństwa mieli problemy z przedstawieniem pięciu argumentów za jego stosowaniem oraz pięciu argumentów przeciw jego stosowaniu,
- odwołując się do tekstów źródłowych nie podawali pełnego opisu źródła .

Komentarz

Zachęcamy do zapoznania się z pracami maturalnymi zamieszczonymi jako załączniki. Prace są załączone w takiej kolejności, aby jak najpełniej zilustrować problemy omawiane w komentarzu do zadania rozszerzonej odpowiedzi. Przypominamy, że język, ortografia i interpunkcja w tych pracach jest zgodna z oryginałem.

Analizując zadania rozszerzonej odpowiedzi, zarówno dotyczące tematu pierwszego, jak i drugiego, należy stwierdzić, że zgodnie z kryteriami uwzględnianymi przy ocenie tego zadania, czyli treścią pracy, stosowaniem terminologii i kompozycją, największe trudności sprawiło maturzystom stosowanie poprawnej terminologii oraz napisanie spójnej i logicznej wypowiedzi.

Temat 1.

Maturzyści częściej wybierali temat 1. Niestety wiele z tych prac było nie na temat. Wynikało to z błędnego rozumienia pojęcia *społeczeństwo obywatelskie*. Społeczeństwu obywatelskiemu przypisywano funkcje państwa lub utożsamiano je z narodem. Zdarzały się prace, nawet czterostronicowe, w których maturzyści opisywali bieżącą sytuację polityczną w kraju, przedstawiali pozycję Polski na arenie międzynarodowej, zwracali uwagę na kształtowanie się relacji przyjacielskich, nie realizując, nawet w pobieżny sposób, żadnego z poleceń zawartych w temacie (przykład takiej pracy znajduje się w *Załączniku 3*). Nawet w dobrych pracach zdający podawali jedynie 2-3 sposoby przewyższania negatywnych aspektów funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego. Największą trudność sprawiało piszącym zwięzłe scharakteryzowanie społeczeństwa obywatelskiego uwzględniające dwa aspekty pozytywne i dwa aspekty negatywne jego funkcjonowania. Maturzyści często ograniczali się do wymienienia czynników społeczno-ekonomicznych, politycznych i historycznych utrudniających tworzenie społeczeństwa obywatelskiego w Polsce, zapominając, że zgodnie z poleceniem, należało nie tylko je wymienić, ale także omówić. Proponując sposoby przewyższania negatywnych aspektów funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego nie odnosili się do w/w czynników, a jeżeli to robili, to proponowali zazwyczaj jedynie jeden sposób. Okazało się raz jeszcze, że zdający mają w dalszym ciągu wiele problemów z poprawnym wykorzystaniem materiałów źródłowych. Często wykorzystywali je błędnie.

Abiturienti, którzy napisali prace ocenione najwyżej, wykazali się dużą wiedzą dotyczącą społeczeństwa obywatelskiego. W ich pracach odnaleźć można przykłady pozytywnych i negatywnych aspektów funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego. takich jak: kreowanie u ludzi poczucia odpowiedzialności za losy wspólnot do których należą, działanie w różnych organizacjach społecznych, udział u manifestacjach, czy też postrzeganie państwa jako wroga, utrata zaufania do instytucji państwowych. Wymieniając i omawiając czynniki społeczno-ekonomiczne, polityczne i historyczne utrudniające tworzenie społeczeństwa obywatelskiego w Polsce, wykazali się dużą wiedzą z zakresu polityki, ekonomii, socjologii i historii. Zawracali uwagę, że to wysoki poziom biedy w państwie, niewielka liczba małych i średnich firm, niska frekwencja wyborcza, alienacja elit politycznych i konsekwencje polityki państwa wobec społeczeństwa w okresie Polski Ludowej, przyczyniają się do trudności, na jakie napotyka polskie społeczeństwo przekształcając się w społeczeństwo obywatelskie. Proponując sposoby przewyższania negatywnych aspektów funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego zwracali uwagę na konieczność zreformowania programów socjalnych, stworzenie projektów walki z bezrobociem, ułatwienie procedur zakładania działalności gospodarczej, prowadzenie kampanii społecznych aktywizujących obywateli. Prace tworzyły logiczną konstrukcję, były napisane poprawnie stylistycznie i językowo. Można w nich doszukać się śladów uważnego śledzenia dyskusji publicystycznej związanej z tworzeniem i funkcjonowaniem społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Przykład takiej pracy znajduje się w *Załączniku 4*.

Temat 2.

Zdający nie mieli większych problemów z opisaniem obywatelskiego nieposłuszeństwa. Jednak zdarzały się prace, w których zdający opisywali strajki płacowe w Polsce jako przykład obywatelskiego nieposłuszeństwa. Maturzyści często opisywali tylko jedną z form

obywatelskiego nieposłuszeństwa, tzn. dotyczącą odmowy płacenia podatku, parafrazując w ten sposób tekst źródłowy z zadania 13. Odwołując się do przykładów z historii zdający często nie oceniali skuteczności działania opisywanych przykładów lub też błędnie opisywali sposoby i metody działalności wybranych postaci. Oceniając zasadność stosowania formy obywatelskiego nieposłuszeństwa w państwie demokratycznym ograniczali się do dwóch lub trzech argumentów zamiast podania pięciu. Wśród prac zdarzały się także takie, w których nie można było doszukać się realizacji żadnego z poleceń zawartych w temacie pracy. Zdający nie rozumieli istoty obywatelskiego nieposłuszeństwa. Opisywali wydarzenia z historii najnowszej, mając problemy z uzasadnieniem wybranych przykładów. Mylili pojęcie *społeczeństwa* z pojęciem *państwa*. Pisali prace niespójne, w których brakowało także logicznej argumentacji. Przykład takiej pracy znajduje się w *Załączniku 5*.

Abiturienti, którzy napisali prace ocenione na maksymalną liczbę punktów wykazali się dużą wiedzą merytoryczną, umiejętnością logicznego argumentowania i przedstawiania różnych punktów widzenia problemu, jakim jest obywatelskie nieposłuszeństwo. Omawiając formy obywatelskiego nieposłuszeństwa nie odnosili się tylko do tych, przedstawionych w tekście źródłowym (odmowa płacenia podatków), ale podawali przykłady, które wynikały nie tylko z wiedzy historycznej (działalność M. Gandhiego i M.L. Kinga), ale także z uważnej obserwacji sytuacji w wielu współczesnych państwach, np. próba organizowania pokojowych demonstracji. Oceniając skuteczność przedstawionych form obywatelskiego nieposłuszeństwa, np. działalności M. Gandhiego i M.L. Kinga, zwracali uwagę, że metody M. Gandhiego doprowadziły do uzyskania niepodległości Indii, a metody M. L. Kinga do zwrócenia uwagi rządu amerykańskiego, a przede wszystkim światowej opinii publicznej na problem rasizmu. Oceniając zasadność stosowania obywatelskiego nieposłuszeństwa, przedstawiali argumenty, takie jak: obaj politycy wyrzekali się w swych działaniach przemocy, działali w imię sprawiedliwości i dobra ludzi, chcieli za wszelką cenę zmienić niesprawiedliwe prawo. Wskazując argumenty przeciwko stosowaniu obywatelskiego nieposłuszeństwa przytaczali skutki działalności M. Gandhiego i M. L. Kinga (paraliż władzy w Indiach, narastanie konfliktów społecznych, agresja ze strony władz wobec społeczeństwa). Poprawnie wykorzystywali także materiały źródłowe. Konstruowali prace poprawne językowo i stylistycznie. Przykład takiej pracy znajduje się w *Załączniku 6*.

PODSUMOWANIE

Wyniki tegorocznego egzaminu maturalnego z wiedzy o społeczeństwie pozwalają ocenić w jakim stopniu maturzyści z maja 2008 roku opanowali wiadomości i umiejętności zawarte w standardach wymagań egzaminacyjnych z wiedzy o społeczeństwie. Te informacje mogą być wykorzystane przez uczelnie wyższe dla oszacowania mocnych stron przyszłych studentów. Jednocześnie analiza poszczególnych zadań, w tym przede wszystkim, rozwiązywalności zadań, może być cenną informacją dotyczącą umiejętności tegorocznych maturzystów.

Należy stwierdzić, że tegoroczni maturzyści zdający egzamin na poziomie podstawowym i rozszerzonym najlepiej opanowali wiadomości i umiejętności z zakresu:

- podstaw życia społecznego
- praw i wolności człowieka
- zasad demokracji.

Analiza majowych prac maturalnych wskazuje jednoznacznie, że maturzyści zdający egzamin na poziomie podstawowym najslabiej opanowali wiadomości dotyczące:

- polityki – szczególnie zagadnień z ustroju Rzeczypospolitej Polskiej (kompetencje władzy wykonawczej, ustawodawczej i organów władzy samorządowej)
- prawa – szczególnie zasad prawnych obowiązujących w Polsce, zasad funkcjonowania sędziów w Polsce, funkcji konstytucji
- problemów współczesnego świata, szczególnie instytucji Unii Europejskiej.

Zdający egzamin maturalny z wiedzy o społeczeństwie na poziomie podstawowym mieli także problemy z korzystaniem z różnorodnych źródeł informacji, co pokazały zadania sprawdzające te umiejętności: dotyczące zagadnień z polityki, współczesnego świata, a przede wszystkim z prawa. Okazało się raz jeszcze, że zagadnienia prawne, szczególnie dla maturzystów piszących arkusz na poziomie podstawowym, są trudne lub nawet bardzo trudne. Maturzyści nie potrafili poradzić sobie z zadaniami dotyczącymi czytania ze zrozumieniem, nie tylko aktu prawnego, ale także tekstu publicystycznego i wyszukania informacji zgodnie z podanym kryterium, np. cechy dobrej konstytucji. Olbrzymim problemem dla zdających okazała się umiejętność rozpoznania na podstawie mapy, historycznych (po II wojnie światowej) i współczesnych nazw państw, sąsiadów Polski. Jak się okazało zdający mieli także trudności z samodzielny tworzeniem informacji. Zadanie 28 w arkuszu na poziomie podstawowym sprawdzało, wydawałoby się tak znaną już dla maturzystów, pojawiającą się wielokrotnie w arkuszach maturalnych, umiejętność wypowiedzania się w jednej z form przyjętych w życiu publicznym, jaką jest list pisany do redakcji gazety. Egzaminatorzy zwracali uwagę, że zdający nie radzili sobie nie tylko z oceną procesów politycznych i społecznych, ale przede wszystkim z formułowaniem i uzasadnianiem własnego stanowiska oraz z formą listu (wielu nie podjęło się napisania listu).

Natomiast analiza majowych prac maturalnych na poziomie rozszerzonym pokazuje, że maturzyści najslabiej opanowali wiadomości dotyczące:

- zagadnień z dziedziny społeczeństwa – szczególnie rodzajów norm społecznych
- zagadnień z dziedziny polityki – szczególnie nazw organów wykonawczych samorządu terytorialnego oraz uprawnień władzy ustawodawczej w Polsce,
- zagadnień z dziedziny prawa – szczególnie zasad funkcjonowania sądów w Polsce oraz struktury sadownictwa administracyjnego w Polsce
- problemów współczesnego świata, – szczególnie nazw organizacji regionalnych działających w Europie i w Azji.

Warto podkreślić, że większość zdających podjęła próbę napisania wypracowania, w arkuszu na poziomie rozszerzonym, ale zdarzały się arkusze, w których maturzyści nie pokusili się nawet o napisanie kilkunastu zdań. Analiza wypracowań pozwala stwierdzić, że duża część zdających ma trudności w konstruowaniu dłuższej wypowiedzi pisemnej i stosowaniu poprawnej terminologii z dziedziny socjologii, polityki i prawa. Niestety, okazało się ponownie, że wypracowanie zarówno na poziomie podstawowym, jak i rozszerzonym jest nadal jednym z najtrudniejszych zadań egzaminacyjnych.

Prace wielu maturzystów ujawniły ich nieprzygotowanie, zarówno w zakresie wiedzy merytorycznej, jak i umiejętności polegających na czytaniu ze zrozumieniem poleceń tematu. W wielu pracach egzaminatorzy napotykali obszerne fragmenty dosłownie przepisane z materiałów źródłowych lub fragmenty niezwiązane z tematem wypracowania. Zdający popełniali liczne błędy merytoryczne, chronologiczne, mylili pojęcia i terminy.

Tegoroczna matura z wiedzy o społeczeństwie, wykazała, że wielu maturzystów nie przygotowało się należycie do egzaminu. Raz jeszcze okazało się, że wielu zdających nie zdaje sobie sprawy ze specyfiki tego przedmiotu. Wiedza o społeczeństwie jest drugim, obok historii, tak inderdyscyplinarnym przedmiotem w szkole ponadgimnazjalnej. Łączy w sobie zagadnienia z wielu dziedzin – socjologii, politologii, kulturoznawstwa, konstytucjonalizmu, stosunków międzynarodowych, prawa, historii najnowszej, geografii, statystyki i logiki. Aby poprawnie napisać egzamin, nawet na poziomie podstawowym, nie wystarczy jedynie przeczytanie jednego podręcznika, czy sporadyczne obejrzenie wiadomości telewizyjnych. Należy w umiejętny sposób połączyć wiedzę przekazywaną przez autorów podręczników, z wiedzą pozyskaną ze środków masowego przekazu, takich jak: telewizja, radio, Internet, a także z wiedzą wynikającą z lektury artykułów prasowych, a nawet tekstów popularnonaukowych

Należy stwierdzić także, że tegoroczny egzamin maturalny z wiedzy o społeczeństwie obnażył słabe punkty w dziedzinie edukacji obywatelskiej. Wiedza dotycząca zasad państwa demokratycznego, praw i wolności człowieka, to wiedza z którą uczniowie polskich szkół stykają się już na II etapie edukacyjnym. W klasach IV – VI szkoły podstawowej na lekcjach historii realizowane są zagadnienia z zakresu wiedzy obywatelskiej. Natomiast wiedza dotycząca funkcjonowania państwa – powoływania konstytucyjnych organów i ich uprawnień jest nabywana w gimnazjum.

Egzamin maturalny z wiedzy o społeczeństwie przeprowadzony w 2008 roku pozwolił na sformułowanie wniosków, które mogą dostarczyć uczniom i nauczycielom informacji pozwalających lepiej przygotować się do kolejnej sesji egzaminacyjnej. Umożliwi także zastanowienie się nad decyzjami podejmowanymi przez maturzystów, dotyczącymi nie tylko wyboru poziomu arkusza maturalnego, ale przede wszystkim wyboru zdawanego przedmiotu.

Załącznik 1

Zadanie 28.

Napisz list do gazety, w którym wyjaśniasz, jaką rolę odgrywa konstytucja w państwie i społeczeństwie. Wskaż dwie mocne i dwie słabe strony obecnie obowiązującej w Polsce konstytucji. Uzasadnij swoje opinie. Podaj dwie propozycje zmian zasad ustrojowych w polskiej ustawie zasadniczej i argumenty, które przemawiają za ich wprowadzeniem. Wykorzystaj informacje zawarte w zadaniach 24 – 27.

Praca zgodna z oryginałem

Jan Iksiński

Gazeta xyz

Zwracam się z prośbą do Naczelnego Redaktora gazety xyz, aby do weekendowego wydania została wydrukowana podręczna „Konstytucja”, co umożliwiło by nabycie konstytucji przez wielu ludzi i skłoniło ich do dogłębniejszego i szczegółowego zapoznania się z jej treścią. Państwa gazeta jest bardzo popularna na naszym rynku wśród czytelników i taka akcja z Państwa strony na pewno została by doskonale odebrana przez społeczeństwo. Taki dodatek jak wspomniana przeze mnie „Konstytucja” w wielu sprawach ułatwiłaby społeczeństwu zrozumienie wielu spraw oraz przyczyniło by się to również do wyjaśnienia jakie obywatelowi przysługują prawa oraz jakie ma obowiązki w Rzeczypospolitej Polsce. Wielu ludzi w pędzie codziennego życia nie ma czasu zastanawiać się nad sprawami, obowiązkami i przepisami, które dotyczą obywateli naszego państwa. Zakupując Państwa gazetę wraz z tym dodatkiem będą mieli tę możliwość i zweryfikują to co ich interesuje siedząc przy poobiedniej kawie w sobotni wieczór.

Mam wielką nadzieję, że państwo dołączycie się i poprzecie mnie w tym punkcie.

*Serdecznie pozdrawiam
Jan Iksiński*

Załącznik 2

Temat

Napisz list do gazety, w którym wyjaśniasz, jaką rolę odgrywa konstytucja w państwie i społeczeństwie. Wskaż dwie mocne i dwie słabe strony obecnie obowiązującej w Polsce konstytucji. Uzasadnij swoje opinie. Podaj dwie propozycje zmian zasad ustrojowych w polskiej ustawie zasadniczej i argumenty, które przemawiają za ich wprowadzeniem. Wykorzystaj informacje zawarte w zadaniach 24 – 27.

Praca zgodna z oryginałem

21.05.2007

Szanowna Redakcjo

Piszę do państwa w sprawie licznych dyskusji prowadzonych na forum publicznym jak i w zakresie prywatnym, a dotyczących zagadnienia jakim jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku. Jako dokument normatywny będący najwyższym aktem prawnym w Polsce, konstytucja ustanawia szereg praw, obowiązków, zasad i mechanizmów rządzących naszym państwem. Najważniejszą funkcją jaką wypełnia konstytucja jest określenie formy i organizacji państwa. Konkretyzuje kompetencje i wzajemne relacje między trzema rodzajami władzy - ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. Zapisane są w niej zasady, którymi musi się kierować ustawodawca, chcąc dokonać zmian w prawie. Innymi ważnymi funkcjami konstytucji jest regulacja stosunków społecznych na różnych płaszczyznach np: obywatel – państwo, czy państwo – religia. Innym ważnym aspektem konstytucji są zapisy dotyczące ratyfikacji umów międzynarodowych. W konstytucji zawarte są również podstawowe prawa obywatelskie. Konstytucja umożliwia także identyfikowanie się obywateli z państwem, co zwiększa zainteresowanie obywateli życiem publicznym. Jeżeli miałbym wymienić mocne strony konstytucji to muszę na pewno wspomnieć o bardzo dużym zakresie tolerancji i praw gwarantowanym mniejszościom narodowym i etnicznym. Skonkretyzowane zapisy w ustawie zasadniczej o mniejszościach narodowych i etnicznych, nadają im, dzięki odpowiednim zapisom w konstytucji, dużą autonomię i liczne prawa (własne szkolnictwo, swoboda światopoglądowa, języki mniejszości jako języki urzędowe itp.). Kluczową sprawą dla każdego państwa jest zachowanie ciągłości władzy. Dzięki zapisom w Konstytucji dotyczącym niemożności sprawowania urzędu przez głowę państwa, marszałek Sejmu jest w stanie przejąć większość obowiązków głowy państwa w trudnych, określonych w Konstytucji, chwilach. W razie braku możliwości zwołania posiedzenia parlamentu, prezydent uzyskuje część kompetencji władzy ustawodawczej. Jednak zarówno moja skromna osoba jak i wybitne osobowości świata prawniczego, czy też ogół społeczeństwa dostrzega szereg wad obecnej konstytucji. Wg źródła jakim jest Komunikat z badań. Polacy o propozycjach reformy parlamentu i systemu wyborczego (Warszawa, listopad 2004 r., CBOS), większość polskiego społeczeństwa krytycznie odnosi się do przepisów dotyczących władzy ustawodawczej. Również razi mnie, np. liczba posłów zasiadających w ławach poselskich. Zachowując anonimowość posłowie, nie odczuwają odpowiedzialności za swoje decyzje – prawie 90% respondentów ankietowanych przez CBOS, jest za zmniejszeniem liczby miejsc w sejmie o połowę. Innym mankamentem jest kolejny przepis o władzy ustawodawczej, tym razem dotyczący Senatu. W mojej opinii polska konstytucja daje silną pozycję władzy ustawodawczej. Przykładem może być porównanie zakresu kompetencji władzy ustawodawczej w stosunku do władzy wykonawczej w Polsce i USA. W naszym kraju nastąpiło rozdzielnie władzy wykonawczej pomiędzy dwa organy - Prezydenta RP i Radę Ministrów. Władza ustawodawcza dzięki kontroli części władzy wykonawczej (rządu) i możliwości odwołania go, uzyskuje pewną przewagę nad władzą wykonawczą, która tylko w wypadku niemożności sformułowania rządu przez Sejm może rozwiązać parlament.

W USA natomiast władze są od siebie całkowicie niezależne i Prezydent nie ma możliwości rozwiązania Kongresu. Również władza wykonawcza nie podlega zdublowaniu. Jeżeli miałbym wskazać obszar zmian w ramach konstytucji i kierunek jej nowelizacji, z pewnością zmieniałbym stosunek uprawnień i relacji pomiędzy władzą wykonawczą i ustawodawczą. Za przykład wziąłbym system semi-prezydencki występujący we Francji. Mimo dwóch ośrodków władzy wykonawczej realne znaczenie, w zależności od siły dominującej w parlamencie, ma premier albo prezydent. Jednocześnie władza wykonawcza ma możliwość rozwiązania parlamentu, a on sam nie ma dużo kompetencji w zakresie kontroli względem władzy wykonawczej. Dzięki silnej pozycji prezydenta skraca się czas decyzyjności i sam proces legislacyjny. Kolejną ważną zmianą jaką wprowadziłbym w Konstytucji, jest zmiana dotycząca ordynacji wyborczej. Postulowałbym utworzenie okręgów jednomandatowych, zmniejszenie liczby posłów i likwidację senatu. Przyniosłoby to znaczne korzyści państwu i społeczeństwu. Niewątpliwie parlamentarzyści wybrani w okręgach jednomandatowych byłiby bardziej związani ze swoim okręgiem i wyborcami. Jednocześnie zmniejszając liczbę parlamentarzystów o 460 (likwidując senatu i 360 ław poselskich) przysłaby mgła anonimowości, dająca poczucie braku odpowiedzialności za własne decyzje. Usprawniłoby to proces legislacyjny i poprawiło jakość uchwalanego prawa, dzięki braniu odpowiedzialności przez ogół posłów na własne barki i niedociągnięcia.

Jestem zwolennikiem zmian w konstytucji i wierzę, że debata publiczna odbywająca się między innymi tą drogą przyniesie przyspieszenie wspomnianego procesu.

Z poważaniem

.xyz

Załącznik nr 3

Temat nr 1

Scharakteryzuj współczesne społeczeństwo obywatelskie, uwzględniając po dwa pozytywne i negatywne aspekty jego funkcjonowania. Wymień i omów po dwa czynniki społeczno-ekonomiczne, polityczne i historyczne utrudniające tworzenie społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Zaproponuj sposoby przewycięzania negatywnych aspektów jego funkcjonowania (po dwa w odniesieniu do każdego z czynników). W swojej wypowiedzi wykorzystaj dwa materiały źródłowe zamieszczone w arkuszu.

Praca zgodna z oryginałem.

Fragment wstępu i rozwinięcia tematu.

W ostatnich latach polska poczyniła ogromne postępy zarówno ekonomiczne jak i w relacjach z innymi państwami. Obecnie zaczęliśmy być krajem, który coś znaczy, inni coraz bardziej liczą się z naszym zdaniem, gdyż jest ono określone, nie jesteśmy już jak przysłowiowa „chorągiewka”, która przesówa się w stronę, w która zawieje. Jesteśmy krajem coraz bardziej otwartym na nowe relacje i układy z innymi państwami. Jednak w pewnej dziedzinie nadal jest zastuj. mam tutaj na myśli nasze społeczeństwo, jego poczucie jedności oraz świadomość obywateli, że przynależą do jednej wielkiej grypy społecznej jaka jest naród. Dlaczego tak się dzieje?

Polacy zraszają się i wspierają tylko w chwilach zagrożenia ze strony innych państw.. jednak podczas zwyczajnych dni przyzwyczajeni jesteśmy nie zwracać uwagi na nikogo innego poza swoją rodziną. I najbliższymi przyjaciółmi. Nauczeni jesteśmy, aby nie ufać obcym, ale i tych „obcych” też boimy się poznać. Nawet mieszkając przez wiele lat w jednym domu nie poznajemy sąsiadów, gdyż również niewiadomo kim są i czy nie zranią nas w jakiś sposób lub nie sprawią nam zawodu. Jesteśmy wyjątkowo nieufnym i i ostrożnym narodem, nawet wobec siebie samych. Uważam, że przy pierwszym spotkaniu z nową osobą nie można jej do końca ufać, jednak, aby się przekonać, czy byłaby ona dobrym kandydatem na przyjaciela lub innego rodzaju bliższą osobę musimy trochę zaryzykować i strać się ja lepiej poznać, a nie zakładać najgorsze, ponieważ aby kogoś lepiej poznać musimy dać nieco siebie. [...]

Zakończenie

Uważam, że aby poprawić polską sytuację społeczeństwa, należałoby wprowadzić pewne zmiany ustawodawcze, aby otworzyć większą przestrzeń dla obywateli, co wiąże się z większym finansowaniem, a Polacy powinni mieć poczucie, iż są jedna wspólnota państwowa oraz łączyć się ze sobą

Załącznik nr 4

Temat nr 1

Scharakteryzuj współczesne społeczeństwo obywatelskie, uwzględniając po dwa pozytywne i negatywne aspekty jego funkcjonowania. Wymień i omów po dwa czynniki społeczno-ekonomiczne, polityczne i historyczne utrudniające tworzenie społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Zaproponuj sposoby przezwyciężania negatywnych aspektów jego funkcjonowania (po dwa w odniesieniu do każdego z czynników). W swojej wypowiedzi wykorzystaj dwa materiały źródłowe zamieszczone w arkuszu.

Praca zgodna z oryginałem.

Spółczesne społeczeństwo obywatelskie najpełniej mogło się ukształtować we współczesnych państwach demokratycznych. Najczęściej za jego wzorcowe przykłady uważa się społeczeństwa krajów Europy Zachodniej oraz Stanów Zjednoczonych. Aby mogło ono zaistnieć i funkcjonować potrzebne jest spełnienie dwóch czynników. Po pierwsze jednoczenie się obywateli przeciw ewentualnemu zagrożeniu ze strony państwa i chęć uzyskania od niego niezależności w działaniu. Po drugie, jak pisze o tym prof. Wiktor Osiatyński w artykule pt „Wzlot i upadek społeczeństwa obywatelskiego” („Wiedza i życie”, nr 10/1996) tworzenie przez obywateli „instytucji, więzi i organizacji mających na celu realizację własnych interesów rynkowych lub społecznych w ramach wspólnego dobra przyczynia się do jego powstania”. Społeczeństwo obywatelskie opiera się na kapitale społecznym, czyli na wzajemnym zaufaniu ludzi, a także na poszanowaniu przez państwo zasady pomocniczości, wedle której włącza się ono dopiero wtedy gdy obywatele nie mogą sobie poradzić w jakiejś sprawie.

Do pozytywnych aspektów funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego należy zaliczyć kreowanie u ludzi poczucia odpowiedzialności za losy wspólnot, do których należą, a to z kolei zachęca do aktywności na rzecz dobra wspólnego - czy to poprzez działanie w organizacji, udział w manifestacji czy wykorzystywanie różnych form obywatelskiego nieposłuszeństwa. Istnienie społeczeństwa obywatelskiego umożliwia także skuteczniejsze rozwiązywanie problemów. Żadna bowiem arbitralna decyzja państwa nie będzie tak dobra dla wspólnoty obywateli, jak ich własne pomysły i wysiłek włożony we wspólne działanie. W ten sposób zatem społeczeństwo obywatelskie przyczynia się do poprawy jakości życia jego członków.

Istnieją jednak także pewne negatywne aspekty funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego. Należy do nich postrzeganie państwa jako wroga i utrata zaufania do jego instytucji. Może to doprowadzić do utrudnienia egzekucji prawa oraz realizacji wewnętrznej polityki państwa. Kolejną rzeczą, to ta, że społeczeństwa obywatelskie często ignorują ponadnarodowe interesy. Stało się tak, gdy obywatele kilku państw Europy Zachodniej odrzucając w referendum traktat konstytucyjny Unii Europejskiej, uniemożliwili reformę tej organizacji.

Jak wskazuje prof. Antoni Sulęk powołując się na raport Diagnoza społeczna 2003 (źródło: Społeczeństwo sobków. Rozmowa z prof. Antonim Sulkiem, www.polskieradio.pl) społeczeństwo polskie nie jest społeczeństwem obywatelskim. Istnieje wiele przyczyn takiego stanu rzeczy.

Pierwszą przyczyną społeczno gospodarczą jest jak sądzę przede wszystkim dość duży poziom biedy. Ludzie w nienajlepszej sytuacji finansowej zwykle upatrują poprawy swojego położenia ze strony państwa, zwłaszcza w postaci różnorodnych zasiłków i ulg. Aby przezwyciężyć oddziaływanie tego czynnika trzeba przede wszystkim zreformować programy socjalne, tak aby nie niwelowały one naturalnej ludzkiej przedsiębiorczości. Innym korzystnym działaniem byłoby stworzenie projektów walki z bezrobociem opartych

na zachęcaniu do zdobywania nowych kwalifikacji, tak aby obywatel wierzył jak wiele zależy od niego samego.

Drugim czynnikiem społeczno-ekonomicznym utrudniającym tworzenie się społeczeństwa obywatelskiego jest stosunkowo niewielka liczba małych i średnich firm. Anonimowy pracownik wielkiego przedsiębiorstwa z trudnością identyfikuje się z celami pracodawcy, nie postrzega majątku firmy jako dobra wspólnego i nie czuje odpowiedzialności za jej dobre funkcjonowanie. Najczęściej nie ufa swojemu pracodawcy, ani współpracownikom. Aby to zmienić należy przede wszystkim ułatwić procedury zakładania działalności gospodarczej. Wzrost świadomości obywatelskiej wśród ludzi pracy mógłby także zapewnić rozwój silnych i odpolitycznionych związków zawodowych. Nasze społeczeństwo, w porównaniu do społeczeństw Europy Zachodniej, jest bowiem słabo uziątkowane.

Istnieją także polityczne przyczyny braku postaw obywatelskich. Po pierwsze jest dość powszechne przekonanie, że przeciętny obywatel nie ma żadnego wpływu na decyzje polityczne zapadające na szczytach władzy. Dlatego Polacy nie chodzą na wybory, rzadko też uczestniczą w demonstracjach. Zmiana tego stanu rzeczy byłaby możliwa dzięki skutecznym kampaniom społecznym na rzecz wzrostu aktywności politycznej. Dużą rolę mają tu do spełnienia sami politycy, poprzez wychodzenie do ludzi i przekonywanie ich o ważności ich opinii dla politycznej działalności.

Pokrewnym czynnikiem jest alienacja elit politycznych. Obywatele nie znają zwykle polityków, których wybierają. Częściej głosują po prostu na nich ze względu na przynależność partyjną kandydatów. Dobrym antidotum na tego typu sytuację byłaby zmiana ordynacji wyborczej do Sejmu na większościową. Aktywizuje ona bowiem liderów lokalnych, którzy mają największe szanse na wygraną w okręgu wyborczym. Obywatele także bardziej angażują się w poznawanie kandydatów. Alienacja elit politycznych stałaby się także mniejszym problemem przy większej decentralizacji władzy.

W przypadku społeczeństwa polskiego niezwykle silny wpływ na jego obecny kształt ma jego przeszłość, a mianowicie funkcjonowanie w okresie Polski Ludowej. Władze tego okresu, nie tylko zabijały przedsiębiorczość obywateli, ale także dążyły do ich podległości wobec państwa. Poprzez gospodarkę centralnie planowaną, brak szacunku dla własności prywatnej zniszczyły w ludziach poczucie odpowiedzialności za dobro wspólne. Wspólne oznaczało bowiem niczyje, stąd tak częste okradanie przez pracowników zakładów pracy. Atmosfera strachu, inwigilacja społeczeństwa i działalność agentów Służby Bezpieczeństwa sprawiła, że Polacy sobie nie ufają, a jak wiadomo kapitał społeczny jest jednym z filarów społeczeństwa obywatelskiego. Aby zneutralizować ten czynnik potrzeba jeszcze dużo czasu, dalszego rozwoju demokracji parlamentarnej oraz gospodarki wolnorynkowej. Sądzę, że istotne jest również uświadamianie obywateli, jak bardzo jeszcze każdy z nich jest „homo sovieticus” i zachęcanie do zmiany swych postaw obywatelskich.

Druga przyczyną historyczną jest gwałtowna transformacja systemowa Polski po upadku komunizmu. Zanik wroga, czynnika jednoczącego społeczeństwo, kompromitacja dawnych przywódców „Solidarności” w sporach politycznych oraz trudna sytuacja gospodarcza państwa zgasiły w społeczeństwie obywatelski zapał, który nim kierował w latach osiemdziesiątych. Polacy wycofali się w swoją prywatność, ulegli, jak wspomina o tym Dominik Wasilewski w radiowej rozmowie, „amoralizmowi familjnemu”. Zmianę tej sytuacji może spowodować ustabilizowanie się sceny politycznej, a także wzrost zamożności społeczeństwa poprzez dalszy wzrost gospodarczy, współpracę z Unią Europejską oraz promocję przedsiębiorczości wśród obywateli. Ustabilizowana sytuacja materialna sprawia bowiem, że ludzie zaczynają zwracać się ku innym, niż materialne, wartościom jakimi są dobre relacje sąsiedzkie, aktywność w samorządzie, działalność w różnych pozarządowych organizacjach i ruchach społecznych, której celem jest dobro wspólnot. Jednym słowem współpraca z innymi w ochronie wspólnych interesów.

Istnienie społeczeństwa obywatelskiego jest wielką korzyścią dla każdego jego członka, a także dla państwa. Jego współtworzenie powinno być uważane za obowiązek każdego obywatela. Na szczęście ta świadomość wzrasta także w Polsce, dzięki czemu, jak sądzę, i tutaj uda się kiedyś stworzyć społeczeństwo z jakim mamy do czynienia w państwach Europy Zachodniej i w Stanach Zjednoczonych.

Załącznik nr 5

Temat nr 2

Omów dwie różne formy obywatelskiego nieposłuszeństwa i oceń ich skuteczność, odwołując się do dwóch przykładów z historii. Oceń zasadność stosowania obywatelskiego nieposłuszeństwa w systemie demokratycznym, wskazując na szanse i zagrożenia, jakie niesie ze sobą taka forma działania. Przedstaw pięć argumentów za i pięć argumentów przeciw stosowaniu obywatelskiego nieposłuszeństwa. W swojej wypowiedzi odwołaj się do dwóch materiałów źródłowych zawartych w arkuszu.

Praca zgodna z oryginałem.

Uważam, że jedną z form nieposłuszeństwa obywatelskiego mogłoby być wydarzenie z 1989 roku kiedy to społeczeństwo dokonało historycznej zmiany. Jednakże niebyli oni przygotowani do tak drastycznych zmian i że nagle ich życie ulegnie tak gwałtownej zmianie. Drugim przykładem formy obywatelskiego nieposłuszeństwa jest brak akceptacji pomiędzy różnymi grupami społecznymi. Przejawem takiego właśnie nieposłuszeństwa jest fakt obrzucenia jajkami uczestników Parady Wolności. Uważam, że w systemie demokratycznym nie dałoby się bez takich przejawów nietolerancji oraz buntu. Podając na początku przykłady dotyczące obalenia rządów komunistycznych i przejawem nietolerancji, chciałem przedstawić fakt nieposłuszeństwa obywatelskiego jako czegoś dobrego gdzie właśnie to nieposłuszeństwo jest przejawem chęci zmian na lepsze, oraz nieposłuszeństwa wynikającego z nietolerancji i chorych wartości. Oczywiście oba przejawy miały szansę osiągnięcia zamierzonych celów jednak niosły również za sobą różne zagrożenia. Na przykład usunięcie siła przez władze „nieposłusznych obywateli”.

Ja jestem zdecydowanie za stosowaniem nieposłuszeństwa obywatelskiego, ponieważ każdy tak jak i moja osoba ma własne poglądy i przekonania które mogą, ale nie muszą być sprzeczne z poglądami innych ludzi, a wiadomo, że odmienne poglądy i spojrzenie na świat w dzisiejszym świecie budzą oburzenie a nieraz i agresję. Niestety niema możliwości utworzenia państw, społeczności wolnej od sporów i kontrowersji na co dowodem może być brak takiego państwa, regionu albo nawet miasta mówiącego jednym zgodnym głosem.

Załącznik nr 6

Temat nr 2

Omów dwie różne formy obywatelskiego nieposłuszeństwa i oceń ich skuteczność, odwołując się do dwóch przykładów z historii. Oceń zasadność stosowania obywatelskiego nieposłuszeństwa w systemie demokratycznym, wskazując na szanse i zagrożenia, jakie niesie ze sobą taka forma działania. Przedstaw pięć argumentów za i pięć argumentów przeciw stosowaniu obywatelskiego nieposłuszeństwa. W swojej wypowiedzi odwołaj się do dwóch materiałów źródłowych zawartych w arkuszu.

Praca zgodna z oryginałem.

Obywatelskie nieposłuszeństwo to wszelkie pokojowe działania świadomych obywateli danego kraju na rzecz przykładowo zniesienia prawa dyskryminującego pewną grupę czy też zyskania większego zakresu wolności i uprawnień. Jest to nierozłączny składnik prawidłowego funkcjonowania życia publicznego w państwie demokratycznym, choć obywatelskie nieposłuszeństwo jest także często wykorzystywane w reżimach niedemokratycznych.

Klasycznym przykładem owocnego funkcjonowania obywatelskiego nieposłuszeństwa może być taktyka „biernego oporu” Mahatmy Gandhiego, zastosowana głównie w latach 40. XX wieku w Indiach. Celem Gandhiego było odzyskanie niepodległości kraju, pozostającego pod panowaniem królowej brytyjskiej. Taktyka ta zakładała niepodporządkowywanie się niekorzystnym dla Hindusów zaleceniom władz brytyjskich, a także dbanie o siły wytwórcze i ekonomiczne Indii, gdyż Gandhi nawoływał do nienabywania produktów, a w szczególności zachodnich tkanin i kupowania przede wszystkim rodzimych produktów. Celem tego działania było osłabienie brytyjskiej gospodarki, tak aby rząd w Londynie przestał traktować Indie jako rynek zbytu. Jednak wszelkie działania duchowego przywódcy narodu indyjskiego były podporządkowane naczelnej zasadzie – w żadnym wypadku nie należy stosować przemocy. Każdy, kto uczestniczył w akcji „biernego oporu” musiał liczyć się z możliwością dolegliwych konsekwencji prawnych swojego działania, jednak jako, że było ono podejmowane w imię wyższych wartości a nie prywaty, odniosło skutek – 15 sierpnia 1947 roku Indie odzyskały niepodległość. Dlatego też uważam, że taktyka „biernego oporu” M. Gandhiego to wielki sukces i wspaniały przykład obywatelskiego nieposłuszeństwa, które w tym przypadku, bez rozlewu krwi, spełniło swoje zadanie.

Równie znanym przykładem obywatelskiego nieposłuszeństwa, tym razem w historii Polski lat 80. są działania Pomarańczowej Alternatywy. Waldemar Frydrych, przywódca tego ugrupowania skupiał się przede wszystkim na organizowaniu happeningów, wyrażając w ten sposób swoje przekonania i poglądy, co do polityki władz. Działania Pomarańczowej Alternatywy miały na celu ośmieszenie działań rządu, czemu przywódca grypy daje wyraz w swojej książce „Żywoty Mężów Pomarańczowych” wydanej we Wrocławiu w 2002 roku, opisując jedną z akcji. Skuteczność tej organizacji jest kwestią dyskusyjną. Moim zdaniem z pewnością to nie Pomarańczowa Alternatywa doprowadziła do obalenia komunizmu w Polsce, ale nie to było przecież celem działalności jej członków. Jednak na pewno nie pozwoliła rządzącym spać spokojnie i unaoczniała polskiemu społeczeństwu wiele problemów, które należy rozwiązać. To „zwalczanie śmiechem” dyskredytowało i ośmieszało władze w oczach społeczeństwa, bo jakże milicja we poważnym państwie może biegać za pochodem Świętych Mikołajów?

Obywatelskie nieposłuszeństwo jest bardzo ważną formą protestu także w niedemokratycznych państwach, jednak czy uzasadnione jest jego istnienie w kraju o systemie demokratycznym? Z całą pewnością tak, gdyż także w państwach, w których przestrzega się wolności i praw obywatelskich mogą pojawić się decyzje władz zagrażające

pewnej grupie obywateli lub całemu społeczeństwu. Taka sytuacja miał miejsce w latach 60. i 70. ubiegłego wieku w USA, gdzie dyskryminowano ludność afroamerykańską, choć Stany Zjednoczone, od momentu powstania są krajem demokratycznym. Działalność pastora Martina Lutera Kinga, który namawiał ludność murzyńską do pokojowych działań, których celem było bojkotowanie prawa, które ich dyskryminowało, doprowadziła do zniesienia segregacji rasowej. Ponadto prawo do obywatelskiego nieposłuszeństwa może zbliżyć do siebie członków społeczeństwa danego państwa, którzy silniej zintegrują się ze sobą i podejmować będą wspólnie decyzje, korzystne dla całej wspólnoty. Jednak nawet w systemie demokratycznym obywatelskie nieposłuszeństwo może zagrozić stabilizacji kraju oraz doprowadzić, w najgorszym przypadku, do anomii i anarchii. Mimo to, uważam, że istnieje duża zasadność stosowania obywatelskiego nieposłuszeństwa, gdyż jest to korzystne zarówno dla społeczeństwa, jak i dla państwa.

Kolejny argument za stosowaniem takiej formy protestu społecznego to chociażby pokazanie społeczeństwu bezradności lub niedemokratycznego postępowania rządzących. Tak też postąpił Henry David Thoreau (co opisane zostało w książce Aleksandra Pawlickiego, Tomasa Merty i Alicji Pacewicz „Z demokracją na ty” wydanej w Warszawie w 2006 roku.), przeciwstawiając się niewolnictwu i finansowaniu z własnych podatków niesłusznej wojny USA z Meksykiem. Co więcej, na przykładzie Thoreau można wykazać, że stosowanie obywatelskiego nieposłuszeństwa przyczynia się do wzrostu pozytywnych zachowań wśród ludzi. Thoreau działał w ten sposób, z pobudek obywatelskich, co znamionuje dużą wartość jego działania dla dobra społeczeństwa. Obywatelskie nieposłuszeństwo angażuje ludzi do działań politycznych i kształtuje kulturę uczestnictwa w życiu społecznym państwa. Ludzie, którzy decydują się na podjęcie takich form społecznego protestu muszą zdawać sobie sprawę z prawnych konsekwencji swoich działań. Jeżeli jednak mimo, takiego zagrożenia podejmują takie ryzyko, to oznacza to, że chcą robić coś co zbliży ich do innych ludzi. Obywatelskie nieposłuszeństwo przyczynia się bowiem do wzrostu zaufania między ludźmi.

Z drugiej jednak strony działalność w ramach obywatelskiego nieposłuszeństwa może doprowadzić do destabilizacji w państwie, zwiększa możliwość pojawienia się zachowań przestępczych oraz ludzi działających niezgodnie z prawem – wszelkich oszustów, którzy wykorzystując nieład panujący w państwie mogą zagrozić jego bezpiecznemu funkcjonowaniu. Co więcej sytuacja taka sprzyja dojściu do władzy populistów i demagogów, którzy obiecując rozwiązanie ważnych społecznie problemów, mogą przyczynić się do jeszcze większych problemów. Anarchia w państwie to możliwość interwencji obcego kraju, które może narzucić nowy porządek polityczny. Może to być, także, co gorsze, okazja do podziału lub nawet rozpadu państwa. Jeżeli ludzie protestujący w ramach obywatelskiego nieposłuszeństwa, osiągną poparcie większości, a ich cele w pewnym momencie przestaną być celami akceptowanym społecznie, to może doprowadzić to do zaniku systemu demokratycznego i wprowadzenia dyktatury większości, nie zważającej na prawa mniejszej części społeczeństwa.

Reasumując, obywatelskie nieposłuszeństwo to bardzo ważny składnik funkcjonowania społeczeństwa w państwach demokratycznych, wpływający na zmiany społeczne, polityczne i gospodarcze. Możliwość działania ludzi w ramach takiej formy protestu społecznego powinny być szanowane i nieskrępowane przez władze, bo mimo wskazanych przeze mnie zagrożeń, przeważają jednak zalety takiego postępowania.